

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського
суду у складі Верховного Суду
за 2023 рік

Зміст

1. Справи про банкрутство	16
1.1. Внесення змін до плану санації боржника у процедурі його санації до відкриття провадження у справі про банкрутство	16
1.2. Про залучення нових (поточних) кредиторів при внесенні змін до плану санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство	16
1.3. Визначення підсудності спору щодо нерухомого майна боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, у разі, якщо відповідачем у цьому спорі є центральний орган виконавчої влади	16
1.4. Юрисдикція розгляду майнових спорів у справі про банкрутство за наявності арбітражної угоди	16
1.5. Розгляд скарг на дії ДВС у межах провадження у справі про банкрутство	17
1.6. Особливості реалізації правил підсудності при розгляді скарги на рішення, дію або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого за результатом майнового спору, стороною якого є боржник, що був вирішений судом до відкриття провадження у справі про банкрутство	17
1.7. Визначення кола суб'єктів солідарної відповідальності за правилами частини шостої статті 34 КУзПБ у разі зміни керівництва боржника	18
1.8. Про неможливість оскарження суб'єктом субсидіарної відповідальності судових рішень, якими визнано грошові вимоги кредиторів до боржника з огляду на абзац перший частини другої статті 61 КУзПБ	18
1.9. Презумпція вини керівника юридичної особи в разі недотримання ним імперативного обов'язку щодо звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство за наявності в юридичної особи ознак неплатоспроможності	19
1.10. Наслідки застосування мораторію, встановленого постановою КМУ № 187, при вирішенні питання щодо грошових вимог кредитора – суб'єкта рф	19
1.11. Обов'язок контролюючого органу подати разом із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство докази вжиття заходів забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного соціального внеску	19
1.12. Зобов'язання за векселем як безспірна підстава для відкриття провадження у справі про банкрутство	20
1.13. Про застосування положень пункту 1-6 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ у вирішенні судом питання про відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою кредитора, якщо вимоги кредитора (кредиторів) незадоволені внаслідок збройної агресії проти України	20
1.14. Способи захисту інтересів боржника та кредиторів за наявності ознак фраздаторності правочину	21

1.15. Застосування статті 204 ЦК України в поєднанні з положеннями КУзПБ при розгляді заяви з кредиторськими вимогами за борговою розпискою та визнання кредиторських вимог	21
1.16. Наслідки пред'явлення податковим органом кредиторських вимог до боржника, які виникли на підставі податкових декларацій з орендної плати та податку на додану вартість	21
1.17. Закриття справи про банкрутство з підстав закінчення строків процедури розпорядження майном боржника (170 днів)	22
1.18. Залежність розміру основної винагороди приватного виконавця від фактично стягнутої суми боргу у виконавчому провадженні	22
1.19. Розгляд у межах справи про банкрутство вимог щодо грошових зобов'язань боржника зі сплати податкових платежів за неузгодженими податковими повідомленнями-рішеннями та застосування положень статей 45–47, 59 КУзПБ	22
1.20. Особливості проведення податковим органом перевірки в разі порушення щодо платника податку провадження у справі про банкрутство	23
1.21. Про наслідки розгляду позовної заяви про звернення стягнення на предмет іпотеки боржника, який перебуває у процедурі банкрутства	23
1.22. Умови, за яких до підприємств, установ, організацій, у тому числі підприємств, організацій громадських об'єднань осіб з інвалідністю, фізичних осіб, які використовують найману працю, не застосовуються адміністративно-господарські санкції за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю	23
1.23. Про розмір грошових вимог кредитора до майнового поручителя, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, та про врахування курсової різниці під час розгляду таких кредиторських вимог	24
1.24. Щодо ефективності обраного позивачем способу захисту своїх прав / інтересів, якщо позов про визнання недійсним аукціону в межах справи про банкрутство не спрямований на повторний продаж майна за більш високою ціною	24
1.25. Про відсутність у податкового органу права вимоги до ліквідатора надати ліквідаційний баланс	25
1.26. Про можливість касаційного оскарження судового рішення про затвердження плану реструктуризації боргів фізичної особи у справі про її неплатоспроможність	25
1.27. Закриття провадження у справі про банкрутство з підстав перевищення 12-місячного строку процедури ліквідації	25
1.28. Про процесуальну дієздатність арбітражного керуючого	26
1.29. Наслідки недоведення розміру субсидіарної відповідальності акціонерів та керівника боржника	26
1.30. Щодо обов'язку ліквідатора доводити причинно-наслідковий зв'язок між діями / бездіяльністю осіб, винних у доведенні боржника до банкрутства, та неплатоспроможністю боржника / доведенням його до банкрутства в разі	

подання до суду заяви про покладення на них субсидіарної відповідальності	26
1.31. Про дискрецію господарського суду при вирішенні питання щодо подальшого руху справи про неплатоспроможність фізичної особи	27
1.32. Про процесуальний обов'язок боржника у провадженнях про неплатоспроможність фізичної особи найповнішого розкриття інформації про свій майновий стан та членів своєї сім'ї	27
1.33. Розгляд грошових вимог податкового органу після закриття провадження у справі про банкрутство	28
1.34. Про передумови закриття провадження у справі про неплатоспроможність з підстав відсутності ознак неплатоспроможності боржника	28
1.35. Особливості перегляду за нововиявленими обставинами ухвал господарського суду, постановлених за результатами розгляду заяв із вимогами кредиторів за наявності такого, що набрало законної сили, судового рішення, яким було підтверджено грошове зобов'язання боржника	29
1.36. Особливості касаційного оскарження судових рішень про розподіл витрат у справах про банкрутство	29
1.37. Про ретроспективне оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство конкурсним кредитором, який на момент її постановлення не був учасником справи про банкрутство, проте набув такого статусу після визнання судом його грошових вимог до боржника	29
1.38. Визначення переліку ухвал місцевого господарського суду, постановлених в основному провадженні у справі про банкрутство (неплатоспроможність), які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку	30
1.39. Застосування процедур банкрутства, пов'язаних з іноземною процедурою банкрутства	30
1.40. Право представника працівників боржника на оскарження судових рішень у справі про банкрутство	30
1.41. Про обов'язок податкового органу в разі звернення із заявою з грошовими вимогами до боржника у справі про банкрутство або неплатоспроможність сплатити судовий збір на підставі підпункту 10 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір»	31
1.42. Наслідки закриття провадження для майнового поручителя у справі про банкрутство та припинення у зв'язку із цим основного кредитного зобов'язання боржника	31
1.43. Обставини для покладення у справі про банкрутство юридичної особи солідарної відповідальності в разі множинності її суб'єктів	32
2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством	32
2.1. Незворотність дії в часі Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України»	32
2.2. Щодо можливості визнання власником патенту на промисловий зразок	

недійсним патенту на винахід	32
2.3. Право особи на оскарження в судовому порядку рішення Національного органу інтелектуальної власності про реєстрацію торговельної марки	33
2.4. Використання торговельної марки саме щодо зазначених у свідоцтві товарів і послуг, а не загалом як умова належного її використання у спорі про дострокове припинення торговельної марки	33
2.5. Дострокове припинення дії свідоцтва на торговельну марку внаслідок її невикористання	34
2.6. Відсутність підстав для трансформації тягаря доведення та його перенесення всупереч принципу змагальності сторін з особи, щодо свідоцтва на торговельну марку якої була подана заява про дострокове припинення	34
2.7. Обставини, які необхідно встановити для висновку про контрафактність твору	34
2.8. Ключові, вагомі та визначальні питання, що підлягають з'ясуванню для розгляду справ за позовом особи, якій на підставі ліцензійного договору належить виключне право на використання твору, про припинення дій, що порушують авторське право, зокрема справ про заборону використання твору, зазначеними позивачем способами	35
2.9. Кількість і послідовність проведення етапів визначення монопольного становища	35
2.10. Про можливість кваліфікації дій (бездіяльності) суб'єкта господарювання за ознаками частини першої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» у випадку, якщо таких дій (бездіяльності) немає в переліку частини другої цієї статті	35
2.11. Щодо можливості використання АМКУ відомостей, переданих НАБУ	36
2.12. Щодо строків тривалості розслідування у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема якщо таке порушення полягало у спотворенні результатів торгів, у контексті дотримання прав учасників	36
2.13. Механізм відшкодування шкоди в порядку статті 55 Закону України «Про захист економічної конкуренції»	37
3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів	37
3.1. Визначення юрисдикції, до якої відноситься справа за позовом фізичної особи, що не є членом ОСББ, про оскарження рішень загальних зборів ОСББ	37
3.2. Визначення юрисдикції, до якої відноситься справа за позовом фізичної особи, що не є членом ОСББ, про оскарження рішень загальних зборів ОСББ	37
3.3. Визначення суду, до юрисдикції якого віднесено розгляд справи у спорі про визнання учасником юридичної особи, який вибув, укладених нею договорів купівлі-продажу нерухомого майна недійсними з підстав порушення його корпоративних прав	38
3.4. Визначення підсудності спору, передбаченого частиною третьою статті 30 ГПК України, якщо спір виник з одного правочину, яким сторони висловили намір щодо купівлі-продажу корпоративних прав у двох і більше юридичних	

особах, місцезнаходження яких є різним	38
3.5. Щодо наявності підстав для зменшення розміру судового збору та/або відстрочення його сплати за подання позову міноритарним акціонером товариства у спорі, пов'язаному з процедурою примусового викупу його акцій (сквізаут)	39
3.6. Забезпечення позову про визнання недійсним рішення загальних зборів щодо переобрання керівника та скасування відповідного реєстраційного запису шляхом заборони здійснення широкого кола реєстраційних дій стосовно товариства	39
3.7. Правомірність застосування заходів забезпечення позову, що полягають у накладенні арешту на частку в статутному капіталі ТОВ та забороні державним реєстраторам проводити реєстраційні дії у справі, в якій предметом спору є захист права власності на відповідну частку, а вимоги мають вартісний, грошовий вираз	39
3.8. Недопустимість вжиття судом такого заходу забезпечення позову, як зупинення дії рішення загальних зборів ОСББ, що не передбачений ні статтею 137 ГПК України, ні іншими законами України або міжнародними договорами	40
3.9. Щодо складу учасників спору про захист права на частку у складеному капіталі фермерського господарства	40
3.10. Звернення до суду з вимогою про встановлення розміру статутного капіталу товариства та часток його учасників як спосіб захисту корпоративних прав	41
3.11. Відсутність у повіреного повноважень на участь у загальних зборах товариства як підстава визнання недійсним рішення цих зборів. Оскарження рішення загальних зборів учасників товариства про звільнення з посади директора товариства як неефективний спосіб захисту порушеного права	41
3.12. Належний спосіб захисту прав володільця частки у статутному капіталі ТОВ, яка вибула з володіння поза його волею	42
3.13. Випадки, за яких до правовідносин, що виникають у зв'язку з діяльністю фермерських господарств, може бути застосовано приписи законодавства, які регулюють діяльність товариств з обмеженою відповідальністю	42
3.14. Щодо відсутності підстав для оцінки судом рішення органу управління юридичної особи в межах судової справи, в якій вимога про визнання цього рішення недійсним не заявлялася, з огляду на презумпцію легітимності таких рішень	43
3.15. Недостатність посилань позивача (акціонера) на обґрунтування позовних вимог про визнання недійсними рішень органів АТ на порушення його корпоративних прав на участь в управлінні товариством, які мають абстрактний та загальний характер	44
3.16. Відсутність у позивача порушеного права з огляду на те, що він не набув статусу учасника ТДВ при перетворенні ПАТ на ТДВ (надалі – ТДВ на ТОВ), як підстава для відмови в позові про визнання недійсними рішень установчих / загальних зборів про створення ТДВ та його подальше перетворення	44

3.17. Щодо обов'язку ТОВ дотримуватися порядку скликання загальних зборів учасників для ухвалення рішення про припинення повноважень директора	44
3.18. Щодо обов'язку обслуговуючого кооперативу повідомляти асоційованого члена кооперативу про проведення загальних зборів	45
3.19. Наслідки свідомого неотримання членом ОСББ надісланого на його адресу рекомендованого листа про скликання і проведення загальних зборів. Додаткове повідомлення про скликання загальних зборів ОСББ шляхом направлення співвласникам електронних листів та повідомлень у месенджерах	45
3.20. Голосування членів ОСББ шляхом проведення письмового опитування. Докази, що підтверджують проведення такого опитування	45
3.21. Безпідставність скасування рішень загальних зборів ОСББ через незначні процедурні помилки в організації та проведенні цих зборів. Необхідність дотримання балансу інтересів членів ОСББ та уникнення зайвого втручання в питання діяльності ОСББ під час вирішення такого спору	46
3.22. Щодо визнання недійсним рішення наглядової ради товариства оборонно-промислового комплексу про обрання її голови, ухваленого за відсутності у складі наглядової ради незалежних директорів, наявності яких вимагається відповідно до закону	46
3.23. Передача багатоквартирного житлового будинку з балансу ОСББ на баланс ТОВ за відсутності відповідного рішення загальних зборів членів ОСББ	47
3.24. Щодо відсутності підстав для зобов'язання в судовому (примусовому) порядку учасника зробити додатковий внесок у статутний капітал, рішення про збільшення якого було прийняте до набрання чинності Законом № 2275	47
3.25. Щодо відсутності підстав для зобов'язання ТОВ надати документи, що виходять за межі обсягу аудиторської перевірки, а також електронні бази даних ТОВ, які не є документами	48
3.26. Наслідки зазначення у згоді на укладення одним із подружжя договору щодо розпорядження часткою в статутному капіталі ТОВ, яка є спільним майном подружжя, статусу фізичної особи як учасника ТОВ і незазначення її статусу як іншого з подружжя	49
3.27. Відсутність підстав для визнання недійсним укладеного у 2014 році договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі ТОВ у зв'язку з окупацією РФ окремих територій України в разі недоведення настання внаслідок цього тяжкої для позивача обставини, що призвела до укладення ним спірного правочину	49
3.28. Ознаки значності правочину АТ	50
3.29. Відповідальність директора товариства за правильність нарахування та виплату собі заробітної плати	50
3.30. Щодо відсутності підстав для застосування норм КЗпП України при вирішенні питання про стягнення з директора ТОВ збитків, завданих ним ТОВ	50
3.31. Звільнення посадової особи на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України у зв'язку з припиненням її повноважень як голови правління	

ОСББ	51
3.32. Щодо порушення ухваленням рішення про виключення з ТОВ його померлого учасника, частка якого у статутному капіталі становила 50 % або більше, та про ліквідацію ТОВ прав його спадкоємця	51
3.33. Можливість залучення спадкоємця як правонаступника в разі відсутності в нього свідоцтва на спадщину	51
3.34. Підстави для відмови МЮУ (його територіальними органами) в задоволенні скарги у сфері державної реєстрації за наявності судового спору щодо предмета цієї скарги та належне повідомлення МЮУ (його територіальними органами) про розгляд скарги	52
3.35. Щодо права СБУ звертатися до МЮУ зі скаргою на реєстраційні дії з метою реалізації Закону України «Про санкції»	52
3.36. Щодо обов'язку нотаріуса (державного реєстратора) перевірити під час вчинення реєстраційних дій стосовно договору про поділ майна інформації про застосовані санкції щодо сторін такого договору	53
3.37. Щодо відповідності скарги вимогам частини п'ятої статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», якщо скаржник не зазначив про наявність чи відсутність судових проваджень між тими самими сторонами про той самий предмет спору	53
3.38. Документальне підтвердження наявності на певний момент часу прав на цінні папери та прав за цінними паперами депонента	53
3.39. Щодо помилковості ототожнення листа НКЦПФР, у якому роз'яснено порядок скасування реєстрації випуску облігацій, з рішенням Комісії про відмову у скасуванні реєстрації випуску цінних паперів	54
3.40. Щодо ефективності обраного позивачем (акціонером неплатоспроможного банку, якого визнано пов'язаною з банком особою) способу захисту прав у вигляді вимоги про визнання недійсним правочину з відчуження акцій додаткової емісії неплатоспроможного банку, попередньо набутих позивачем за кошти, розміщені на його рахунках у цьому банку, на користь держави у процедурі виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю держави та обґрунтованості застосування положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» до спірних правовідносин	54
4. Справи щодо земельних відносин та права власності	55
4.1. Щодо припинення права користування земельними ділянками, які надавались орендарю для експлуатації та обслуговування цілісного майнового комплексу, у зв'язку з припиненням експлуатації та обслуговування цього комплексу	55
4.2. Припинення договору оренди землі у зв'язку з недотриманням умов договору щодо здійснення забудови земельної ділянки. Припинення права користування земельною ділянкою у зв'язку з невикористанням земельної	

ділянки за призначенням	55
4.3. Правомірність реалізації передбаченого договором оренди земельної ділянки права орендодавця на його розірвання в односторонньому порядку з підстав використання орендарем земельної ділянки не за цільовим призначенням	56
4.4. Недоведеність передбаченого частиною другою статті 651 ЦК України істотного порушення договору оренди земельної ділянки як підстави для його розірвання	56
4.5. Дотримання орендарем процедури повідомлення про намір скористатися переважним правом на поновлення договору оренди відповідно до статті 33 Закону України «Про оренду землі» (у редакції Закону, чинній до 16.01.2020)	56
4.6. Редакція норм Закону України «Про оренду землі», яка підлягає застосуванню до правовідносин щодо процедури укладення договору оренди землі на новий строк в порядку реалізації переважного права орендаря на укладення договору оренди на новий строк шляхом судового розгляду такої вимоги	57
4.7. Щодо захисту права орендаря на продовження орендних правовідносин стосовно земельних ділянок державної та комунальної власності	58
4.8. Відсутність належного обґрунтування, що свідчило б про наявність умов, за яких певне сподівання набуває ознак легітимного очікування, як підстава для відмови в позові у зв'язку з недоведеністю позивачем обставин порушення його законного інтересу / легітимних очікувань	58
4.9. Особливості розгляду спорів про приватизацію об'єктів державної власності шляхом їх викупу орендарем. Обставини, встановлення яких є необхідним відповідно до норм законодавства, що регулюють ці правовідносини	59
4.10. Набуття права комунальної власності в процесі трансформації державної власності та розмежування загальнодержавної і комунальної власності	59
4.11. Розмежування випадків обов'язкової передачі районною чи обласною радою об'єктів спільної власності територіальних громад на користь конкретної територіальної громади району чи області	60
4.12. Щодо права власності співвласників багатоквартирного житлового будинку на контейнерний майданчик, який побудований біля цього будинку та необхідний для задоволення побутових потреб його співвласників	60
5. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів	61
5.1. Тлумачення змісту правочину як способу захисту порушеного права	61
5.2. Визнання правочину недійсним та застосування правових наслідків недійсності правочину як способи захисту порушеного права в разі подання позову в інтересах держави	61
5.3. Визнання виконаного / частково виконаного договору недійсним як способу захисту цивільних прав	62
5.4. Про належні та ефективні способи захисту у спорі учасників ринку електричної енергії щодо перерахунку небалансів	63

5.5. Щодо позовної вимоги про визнання недійсними актів приймання виконаних будівельних робіт, яка не може бути самостійним предметом позову і, відповідно, способом захисту	63
5.6. Порушення покупцем свого зобов'язання з попередньої оплати товару за договором купівлі-продажу як підстава захисту прав продавця у спосіб, що полягає у стягненні з покупця відповідних сум заборгованості та нарахувань на них	64
5.7. Застосування позовної давності до вимог про стягнення грошових коштів, передбачених статтею 625 ЦК України	64
5.8. Підстави виникнення переддоговірного спору	65
5.9. Щодо можливості збільшення ціни робіт (послуг) за державним оборонним замовленням унаслідок відповідної зміни розміру фактичних витрат виконавця з урахуванням положень укладеного сторонами контракту	65
5.10. Наслідки зазначення в проектах договорів купівлі-продажу об'єктів малої приватизації ціни продажу, нижчої від результатів оцінки вартості майна на підставі рішення міської ради про застосування знижувального коефіцієнта	66
5.11. Відсутність порушеного права поручителя в разі укладення кредитних договорів та договорів поруки посадовими особами кредитора із стверджуваним поручителем перевищенням меж своїх повноважень	67
5.12. Умови, за яких у лізингодавця виникає зобов'язання з повернення лізингоодержувачу авансового платежу, перерахованого продавцю для оплати об'єкта лізингу до того, як лізингоодержувач реалізував своє право на розірвання договору лізингу	67
5.13. Щодо невиконання орендарем, звільненим від сплати орендних платежів на час воєнного стану, додаткової умови договору оренди про внесення наперед орендних платежів не менш ніж за шість місяців	68
5.14. Установлення терміну виконання боржником обов'язку за договором шляхом посилення на майбутню подію	69
5.15. Щодо порядку та строків виставлення платіжних документів на оплату отриманої електричної енергії на підставі договору про участь у балансуєчому ринку та проведення розрахунків за ними	69
5.16. Стягнення з юридичної особи, яка є власником ізольованого нежитлового приміщення в будинку, боргу з оплати послуг з управління та утримання будинків, споруд і прибудинкових територій у багатоквартирному будинку	70
5.17. Правомірність застосування заборони здійснення банками валютних операцій, учасниками яких є суб'єкти з місцезнаходженням у рф або в рб, до операцій із зарахування коштів, що надійшли від таких суб'єктів на поточний рахунок клієнта в Україні як платіж за договором оренди. Відсутність у цьому разі порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції	70
5.18. Право Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, на припинення торгів	71

5.19. Мета неустойки полягає в стимулюванні боржника та не покликана на отримання кредитором невинуватених прибутків унаслідок стягнення штрафних санкцій	72
5.20. Зменшення заявленого до стягнення розміру неустойки з підстав початку рф воєнних дій	72
5.21. Нарахування і стягнення пені, 3 % річних та інфляційних втрат за несвоєчасну оплату балансуєної електричної енергії	73
5.22. Зменшення судом розміру штрафу, передбаченого статтею 116 Статуту залізниць, на підставі статті 551 ЦК України та статті 233 ГК України	73
5.23. Відмова у стягненні пені за несвоєчасну сплату процентів за користування кредитом з огляду на мораторій, установлений статтею 2 Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції»	73
5.24. Необхідність надання належної правової оцінки відповідності обставин, якими обґрунтовано позов, критеріям, визначеним частиною другою статті 652 ЦК України, для розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин за рішенням суду	74
5.25. Про правомірність надання господарським судом самостійної оцінки доказам, діям / бездіяльності продавця щодо порушення податкового законодавства за відсутності матеріалів податкової перевірки (акта або рішення) контролюючого органу	74
6. Справи в інших спорах, що виникають із господарських правовідносин	75
6.1. Визначення боржника у правовідносинах щодо відшкодування АТ «Українська залізниця» витрат, здійснених унаслідок пільгового перевезення пасажирів відповідно до введених законами України державних соціальних гарантій	75
6.2. Визначення боржника у правовідносинах щодо відшкодування АТ «Укртелеком» витрат, понесених унаслідок надання послуг зв'язку пільговим категоріям населення відповідно до введених законами України державних соціальних гарантій	75
6.3. Визначення осіб, на яких покладено публічний обов'язок відшкодувати за рахунок бюджетних коштів вартість медичних послуг, що були фактично надані суб'єктом господарювання приватної форми власності за направленнями комунального закладу охорони здоров'я поза межами процедур закупівлі	76
6.4. Підстави списання заборгованості підприємств оборонно-промислового комплексу	76
6.5. Розгляд судом кредиторських вимог у разі ухилення ліквідаційної комісії від виконання цього обов'язку	77
7. Процесуальні питання	77
7.1. Розподіл судових витрат у разі залишення судом касаційної інстанції позову без розгляду	77
7.2. Відшкодування за рахунок позивача сплаченого відповідачем судового	

збору в разі відмови позивача від позову та закриття провадження у справі на підставі пункту 4 частини першої статті 231 ГПК України	78
7.3. Процесуальні наслідки несвоєчасного подання заяви (незаявлення) про відшкодування судових витрат, пов'язаних із розглядом справи, крім судового збору, та доказів на підтвердження їх розміру	78
7.4. Порушення співмірності заходів забезпечення позову із заявленими позовними вимогами при забезпеченні позову шляхом накладення арешту одночасно на кошти й майно відповідача щодо кожного виду майна в межах повної суми позову	78
7.5. Недопустимість вжиття заходів забезпечення позову, що полягають у втручанні в проведення аукціону, а саме заборони вчинення дій з оплати за виграний на аукціоні лот та укладення договору купівлі-продажу за результатами його проведення	79
7.6. Вжиття заходів забезпечення позову шляхом заборони гаранту вчиняти дії щодо виконання безвідкличної банківської гарантії	79
7.7. Забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого напису нотаріуса та встановлення заборони на здійснення виконавчих дій у справі за позовом про визнання таким, що не підлягає виконанню, виконавчого напису	79
7.8. Право на звернення до господарського суду в інтересах інших осіб	80
7.9. Відсутність у суду повноважень на власний розсуд визначати відповідача у справі	80
7.10. Про відповідача у спорах про відшкодування шкоди, завданої державою (іноземною державою)	80
7.11. Щодо оцінки судом наукових висновків та висновку експерта, поданих стороною у справі	81
7.12. Обґрунтування поважності пропуску та підстави поновлення процесуальних строків, якщо заявник посилається на збройну агресію і введення воєнного стану як на причину їх пропуску	81
7.13. Щодо правомірності об'єднання та розгляду в межах однієї справи позовних вимог про відшкодування шкоди, заявлених ФГВФО до пов'язаних із банком осіб на підставі статті 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність»	82
7.14. Щодо застосування пункту 1 частини першої статті 175 ГПК України та відкриття провадження у справі за наявності між сторонами укладеної арбітражної угоди	82
7.15. Щодо помилковості ототожнення арбітражної угоди з угодою про передачу спору на вирішення іншої держави	82
7.16. Випадки, у яких залишення позову без розгляду на підставі пункту 8 частини першої статті 226 ГПК України при встановленні судом після відкриття провадження у справі порушення правил об'єднання позовних вимог є правомірним	84
7.17. Залишення позову без розгляду з підстави нез'явлення позивача в	

судове засідання	84
7.18. Повернення до стадії підготовчого засідання після його закриття	84
7.19. Повернення без розгляду апеляційної скарги з підстав неусунення в повному обсязі її недоліків	84
7.20. Зупинення апеляційним господарським судом провадження у справі в разі витребування судом касаційної інстанції всіх матеріалів цієї справи	84
7.21. Перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами	85
7.22. Випадки, коли скасування судового рішення може бути визнано нововиявленою обставиною	85
7.23. Право прокурора як заінтересованої особи подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження у справі за його позовом в інтересах держави	85
7.24. Наслідки поновлення судом строку подання апеляційної скарги на судові рішення або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду в разі, якщо виконавче провадження відкрито на підставі виконавчого документа, що містив вказівку про набрання чинності цим рішенням суду	85
7.25. Можливість оскарження неправомірної бездіяльності державного виконавця протягом усього часу її перебігу	86
7.26. Дія заборони на відкриття виконавчого провадження та вжиття заходів примусового виконання рішень на території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)	86
7.27. Правомірність накладення державним виконавцем арешту на кошти державного комерційного підприємства, якщо він не поширюється на передане цьому підприємству на праві оперативного управління або господарського відання державне майно	87
7.28. Вимоги до розпорядження голови третейського суду, які дають підстави перевірити наявність у третейського судді повноважень на вчинення процесуальних дій у третейській справі	87
7.29. Порядок вручення викликів, повідомлень та судових рішень іноземним юридичним особам, зокрема таким, які мають місцезнаходження в Польщі. Наслідки невиконання позивачем вимог ухвали суду щодо перекладу документів	88

Перелік уживаних скорочень

АМКУ	– Антимонопольний комітет України
АТ	– акціонерне товариство
БК України	– Бюджетний кодекс України
ВРУ	– Верховна Рада України
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ДВС	– Державна виконавча служба
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
ЗК України	– Земельний кодекс України
КМУ	– Кабінет Міністрів України
КЗпП України	– Кодекс законів про працю України
Конвенція	– Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
МОЗ України	– Міністерство охорони здоров'я України
МЮУ	– Міністерство юстиції України
НАБУ	– Національне антикорупційне бюро України
НБУ	– Національний банк України
НКЦПФР	– Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку
ОП КГС ВС	– об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ОСББ	– об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
постанова КМУ № 187	– постанова КМУ від 03.03.2022 № 187 «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації»
Постанова НБУ № 18	– постанова НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» від 24.02.2022 № 18
ПАТ	– публічне акціонерне товариство
Правила ринку	– Правила ринку, затверджені постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 14.03.2018 № 307

СБУ	– Служба безпеки України
СП КГС ВС	– судова палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ТДВ	– товариство з додатковою відповідальністю
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ФГ	– фермерське господарство
ФГВФО	– Фонд гарантування вкладів фізичних осіб
ЦК України	– Цивільний кодекс України

1. Справи про банкрутство

1.1. Внесення змін до плану санації боржника у процедурі його санації до відкриття провадження у справі про банкрутство

Боржник не позбавлений права внести в порядку, передбаченому положеннями статті 5 КУзПБ, зміни до вже затвердженого плану санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство щодо строку його виконання

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.01.2023 у справі № 922/2071/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108956716>.

1.2. Про залучення нових (поточних) кредиторів при внесенні змін до плану санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство

Аналіз змісту статті 5 КУзПБ свідчить, що її положеннями не передбачено обов'язку боржника включати до вже затвердженого плану санації боржника (у разі виникнення необхідності внесення змін до плану санації) до відкриття провадження у справі про банкрутство нових (поточних) кредиторів

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.10.2023 у справі № 904/3325/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114086512>.

1.3. Визначення підсудності спору щодо нерухомого майна боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, у разі, якщо відповідачем у цьому спорі є центральний орган виконавчої влади

Поданий ліквідатором позов безпосередньо пов'язаний із захистом майна боржника, і боржник, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, є стороною в такому спорі. Тому для визначення виключної підсудності цього спору пріоритет у застосуванні має не стаття 30 ГПК України як загальна процесуальна норма, а саме стаття 7 КУзПБ, яка у цьому випадку є спеціальною. Отже, позов ліквідатора підлягає розгляду господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство боржника

Детальніше з текстом постанови ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 27.06.2023 у справі № 911/4706/15 (911/1626/21) можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111888150>.

1.4. Юрисдикція розгляду майнових спорів у справі про банкрутство за наявності арбітражної угоди

Відсутність спеціальних норм щодо реалізації арбітражної угоди, стороною якої є боржник у справі про банкрутство, не є підставою для застосування аналогії права.

У цьому випадку має застосовуватись імперативний припис пункту 7 частини першої статті 226 ГПК України, оскільки прогалина у спеціальному законі не може бути приводом для заперечення права сторін на передачу спору до арбітражу внаслідок розширеного тлумачення господарським судом статті 7 КУзПБ, попри наявність вичерпного врегулювання цього питання у статтях 4, 22, 226 ГПК України

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.02.2023 у справі № 911/2977/21 (911/3687/21) можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109645627>.

1.5. Розгляд скарг на дії ДВС у межах провадження у справі про банкрутство

Системне тлумачення пункту 8 частини першої статті 20 ГПК України, статті 7 КУзПБ свідчить, що в межах справи про банкрутство підлягають вирішенню питання судового контролю у виконавчих провадженнях за рішеннями стосовно боржника

Детальніше з текстом постанови ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 13.04.2023 у справі № 910/21981/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111035928>.

1.6. Особливості реалізації правил підсудності при розгляді скарги на рішення, дію або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого за результатом майнового спору, стороною якого є боржник, що був вирішений судом до відкриття провадження у справі про банкрутство

Вирішуючи питання, пов'язані з оскарженням рішення, дії або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця щодо примусового виконання (звернення стягнення на кошти та інше майно) за рішеннями у спорах (правовідносинах), стороною яких є боржник у справі про банкрутство, які були вирішені поза межами справи про банкрутство до введення в дію КУзПБ або з інших причин, господарським судам слід урахувати у системному взаємозв'язку статті 339, 340 ГПК України та статтю 7 КУзПБ, керуючись пріоритетом приписів спеціального закону - КУзПБ, а також закріпленими у цьому законі принципами концентрації всіх спорів, стороною яких є боржник, у межах справи про банкрутство та судового контролю у відносинах банкрутства (неплатоспроможності).

Отже, повноваження господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, щодо здійснення відповідного судового контролю поширюються і на правовідносини з примусового виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) у виконавчому провадженні, що передбачає звернення стягнення на майно боржника або може вплинути іншим чином на майнові активи боржника, і такий контроль має здійснюватися з моменту відкриття виконавчого провадження та до його завершення чи закриття провадження у справі про банкрутство боржника

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08.06.2023 у справі № 910/21981/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112173169>.

1.7. Визначення кола суб'єктів солідарної відповідальності за правилами частини шостої статті 34 КУзПБ у разі зміни керівництва боржника

Якщо обставини загрози неплатоспроможності юридичної особи тривали певний час (більше одного місяця), протягом цього часу керівника боржника було замінено на іншого або ці заміни відбувалися неодноразово, а повноваження кожного із призначених керівників юридичної особи, що весь цей час перебувала в стані загрози неплатоспроможності, тривали більше одного місяця і жодний із них після спливу, зокрема, місяця перебування на посаді керівника юридичної особи не подав до суду заяви боржника про банкрутство, то це є підставою для встановлення судом відповідного порушення положень абзацу першого частини шостої статті 34 КУзПБ щодо кожного з відповідних керівників як передумови для покладення солідарної відповідальності

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.07.2023 у справі № 911/293/21(911/682/22) можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112058128>.

1.8. Про неможливість оскарження суб'єктом субсидіарної відповідальності судових рішень, якими визнано грошові вимоги кредиторів до боржника з огляду на абзац перший частини другої статті 61 КУзПБ

Суб'єкти субсидіарної відповідальності належать до учасників відокремленого позовного провадження у справі про банкрутство та не наділені повним обсягом процесуальних прав учасників справи про банкрутство, зокрема права на оскарження судових рішень у такій справі (у тому числі ухвали про визнання грошових вимог кредиторів до боржника).

Крім того, на момент розгляду та визнання господарським судом грошових вимог кредитора до боржника майнового інтересу суб'єктів субсидіарної відповідальності не може існувати, оскільки в темпоральному аспекті немає ще самих суб'єктів відповідальності. А тому відсутні підстави для віднесення суб'єктів субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство до тих осіб, про права, інтереси та (або) обов'язки яких суд вирішив питання ухвалою про визнання кредиторських вимог (за винятком, якщо в мотивувальній чи резолютивній частині такої ухвали містяться висновки суду про права та обов'язки названих суб'єктів), що не наділяє їх правом на апеляційне оскарження таких ухвал

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 22.11.2023 у справі № 910/4685/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115858928>.

1.9. Презумпція вини керівника юридичної особи в разі недотримання ним імперативного обов'язку щодо звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство за наявності в юридичної особи ознак неплатоспроможності

У частині шостій статті 34 КУзПБ закріплено презумпцію вини керівника боржника в разі недотримання ним імперативного обов'язку, визначеного абзацом 1 цієї норми, звернутися до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Водночас якщо керівник боржника доведе, що виникнення обставин, визначених абзацом 1 частини шостої статті 34 КУзПБ, не свідчило про стан загрози неплатоспроможності, тобто об'єктивне банкрутство (критичний момент, з настанням якого боржник через зниження вартості чистих активів став нездатним у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів, у тому числі й щодо сплати обов'язкових платежів), і він, незважаючи на тимчасові фінансові ускладнення, добросовісно розраховував на їх подолання в розумний строк, доклав залежних від нього максимальних зусиль для досягнення такого результату, то такий керівник з урахуванням загальноправових принципів юридичної відповідальності може бути звільнений від солідарної відповідальності

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.03.2023 у справі № 910/13909/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110106904>.

1.10. Наслідки застосування мораторію, встановленого постановою КМУ № 187, при вирішенні питання щодо грошових вимог кредитора – суб'єкта рф

Мораторій (заборона) на виконання грошових та інших зобов'язань, кредитором (стягувачем) за якими є юридичні особи, створені та зареєстровані відповідно до законодавства рф, у співвідношенні з положеннями КУзПБ щодо правил та наслідків звернення і визнання грошових вимог кредитора до боржника у справі про банкрутство унеможлиблює визнання за правилами КУзПБ грошових вимог тих кредиторів, які є особами, визначеними у постанові КМУ № 187, зокрема юридичними особами, створеними та зареєстрованими відповідно до законодавства рф.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.05.2023 у справі № 925/1248/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111709194>.

1.11. Обов'язок контролюючого органу подати разом із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство докази вжиття заходів забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного соціального внеску

На контролюючий орган покладено обов'язок подання разом із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство всіх доказів вжиття заходів

забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування відповідно до компетенції та в порядку, передбаченому спеціальним законодавством, що регулює відносини, які виникають у сфері справляння відповідних податків і зборів.

Відсутність або неповнота таких доказів досліджується господарським судом станом на час ініціювання контролюючим органом провадження у справі про банкрутство та відповідно до частини третьої статті 37 КУзПБ може бути підставою для залишення заяви про відкриття провадження у справі без руху з підстав, передбачених статтею 174 ГПК України, з урахуванням вимог КУзПБ

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.03.2023 у справі № 910/21899/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110051241>.

1.12. Зобов'язання за векселем як безспірна підстава для відкриття провадження у справі про банкрутство

Вексель як цінний папір, що посвідчує грошове або майнове право вимоги векселедержателя до векселедавця, є належним та допустимим доказом заявлених кредитором-векселедержателем вимог у справі про банкрутство до боржника-векселедавця, оскільки законний векселедержатель не зобов'язаний доводити наявність і дійсність своїх прав за векселем. Такі права вважаються наявними та дійсними, а доведення протилежного є обов'язком боржника як особи, якій пред'явлено вимогу за векселем

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.05.2023 у справі № 911/1755/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111249411>.

1.13. Про застосування положень пункту 1-6 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ у вирішенні судом питання про відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою кредитора, якщо вимоги кредитора (кредиторів) незадоволені внаслідок збройної агресії проти України

У вирішенні питання про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника пріоритетним (порівняно з питанням щодо обґрунтованості заявлених кредитором грошових вимог до боржника та визначення їх розміру) є дотримання законодавчих обмежень / заборон на відкриття провадження у справі про банкрутство боржника, які є чинними на дату розгляду та вирішення судом відповідного питання. Положення пункту 1-6 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУзПБ, які набрали чинності з 29.07.2023, мають ретроспективну дію, поширюючись на всі передбачені цією нормою правовідносини та випадки стосовно відкриття провадження у справах про банкрутство від початку війни

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.10.2023 у справі № 913/101/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114151012>.

1.14. Способи захисту інтересів боржника та кредиторів за наявності ознак фраздаторності правочину

Фраздаторним може виявитися будь-який правочин, що здійснюється між учасниками господарських правовідносин, який укладений на шкоду кредиторам, отже, такий правочин може бути визнаний недійсним у порядку позовного провадження в межах справи про банкрутство відповідно до статті 7 КУзПБ на підставі пункту 6 частини першої статті 3 ЦК України як такий, що вчинений всупереч принципу добросовісності, та частин третьої, шостої статті 13 ЦК України з підстав недопустимості зловживання правом, на відміну від визнання недійсним фіктивного правочину, лише на підставі статті 234 ЦК України

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.02.2023 у справі № 903/877/20 (903/150/22) можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109422997>.

1.15. Застосування статті 204 ЦК України в поєднанні з положеннями КУзПБ при розгляді заяви з кредиторськими вимогами за борговою розпискою та визнання кредиторських вимог

Не досліджуючи дійсність відповідного правочину, що виходить за межі предмета розгляду заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника, господарський суд у справі про неплатоспроможність фізичної особи, вирішуючи питання про належне документальне підтвердження кредиторських вимог за борговою розпискою, може надати правову оцінку реальності (дійсності) таких зобов'язань на підставі інших доказів, що підтверджують / спростовують фінансову спроможність цього кредитора щодо надання відповідної позики

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.03.2023 у справі № 902/221/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109897991>.

1.16. Наслідки пред'явлення податковим органом кредиторських вимог до боржника, які виникли на підставі податкових декларацій з орендної плати та податку на додану вартість

Кредиторські вимоги податкового органу до боржника, які виникли на підставі податкових декларацій з орендної плати та податку на додану вартість після визнання боржника банкрутом, не відповідають частині першій статті 59 КУзПБ, оскільки з дня ухвали господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури у банкрута не виникає жодних додаткових зобов'язань, у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури. Самостійне подання ліквідатором звітності до податкового органу не є винятком із цього правила

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.02.2023 у справі № 904/5722/14 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109100511>.

1.17. Закриття справи про банкрутство з підстав закінчення строків процедури розпорядження майном боржника (170 днів)

Закриття провадження у справі про банкрутство на підставі абзацу четвертого частини третьої статті 49 КУзПБ є однією із форм правомірної процесуальної поведінки, але надання судом переваги саме такій процесуальній формі закінчення процедури розпорядження майном боржника як закриття провадження у справі про банкрутство (порівняно з переходом до процедур санації чи ліквідації) допускається в разі неможливості введення процедури санації чи відкриття ліквідаційної процедури (крім наявності підстав, передбачених КузПБ або іншим законом, норми якого впливають на подальший перебіг у процедурі банкрутства або встановлюють мораторій на провадження у справі про банкрутство) і не може бути обґрунтоване виключно впливом встановленого 170-денного строку процедури розпорядження майном боржника

Детальніше з текстом постанови ВС у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 26.04.2023 у справі № 924/1277/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111675739>.

1.18. Залежність розміру основної винагороди приватного виконавця від фактично стягнутої суми боргу у виконавчому провадженні

Грошове зобов'язання боржника зі сплати основної винагороди приватному виконавцю не виникає з моменту ухвалення постанови про стягнення такої винагороди при відкритті виконавчого провадження, оскільки за приписами частин четвертої, п'ятої статті 31 Закону України «Про виконавче провадження» розмір основної винагороди, виплати якої може вимагати приватний виконавець від боржника, безпосередньо залежить від фактично стягнутої суми боргу у виконавчому провадженні, а не від зазначеної у виконавчому документі загальної суми стягнення

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.03.2023 у справі № 910/13760/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109747296>.

1.19. Розгляд у межах справи про банкрутство вимог щодо грошових зобов'язань боржника зі сплати податкових платежів за неузгодженими податковими повідомленнями-рішеннями та застосування положень статей 45–47, 59 КУзПБ

З огляду на положення статей 45-47 КУзПБ податковий орган, як і інші конкурсні кредитори, повинен подати до господарського суду вимоги до боржника щодо його грошових зобов'язань зі сплати податків і зборів, що виникли до дня

відкриття провадження (проваджень) у справі про банкрутство, разом з документами, що ці зобов'язання підтверджують, а господарський суд зобов'язаний розглянути всі вимоги та заперечення проти них на підставі поданих кредитором і боржником документів, оцінити правомірність цих вимог незалежно від наявності в адміністративному суді спору щодо неузгодженого податкового зобов'язання, з якого сформована кредиторська вимога податкового органу

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 14.06.2023 у справі № 904/5743/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112895443>.

1.20. Особливості проведення податковим органом перевірки в разі порушення щодо платника податку провадження у справі про банкрутство

Реалізація наданих податковому органу повноважень з проведення перевірки у разі порушення щодо платника податку провадження у справі про банкрутство має розглядатися та застосовуватися податковим органом за правилами відповідного податкового закону (зокрема ПК України) з урахуванням відповідних норм спеціального нормативного акта з питань банкрутства - КУзПБ. Проведення процедури банкрутства суб'єкта підприємницької діяльності згідно з приписами законодавства про банкрутство не може залежати від факту можливості або неможливості провести перевірку банкрута податковим органом

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.09.2023 у справі № 908/1974/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113590399>.

1.21. Про наслідки розгляду позовної заяви про звернення стягнення на предмет іпотеки боржника, який перебуває у процедурі банкрутства

Позов щодо звернення стягнення на предмет іпотеки не є за своєю суттю зверненням до господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, щодо отримання згоди на реалізацію майна боржника в порядку положень частини п'ятої статті 41 КУзПБ, а тому задоволення такого позову матиме наслідком недотримання положень частини шостої статті 41 КУзПБ, згідно з якими задоволення забезпечених вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, здійснюється лише в межах провадження у справі про банкрутство

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 04.10.2023 у справі № 910/20057/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114020700>.

1.22. Умови, за яких до підприємств, установ, організацій, у тому числі підприємств, організацій громадських об'єднань осіб з інвалідністю, фізичних осіб, які використовують найману працю, не застосовуються адміністративно-господарські санкції за невиконання нормативу робочих місць для

працевлаштування осіб з інвалідністю

Підприємство не несе відповідальності за невиконання нормативу працевлаштування осіб з інвалідністю, якщо воно вжило необхідних заходів по створенню для них робочих місць, зокрема, створило робочі місця для таких осіб та своєчасно, достовірно, в повному обсязі проінформувало відповідні установи, але фактично не працевлаштувало особу з інвалідністю з причин незалежних від нього: відсутність осіб з інвалідністю, їх відмова від працевлаштування на підприємство, бездіяльність державних установ, які повинні сприяти працевлаштуванню осіб з інвалідністю

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.08.2023 у справі № 5021/2509/2011 (920/350/22) можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112687194>.

1.23. Про розмір грошових вимог кредитора до майнового поручителя, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, та про врахування курсової різниці під час розгляду таких кредиторських вимог

Розмір грошових вимог кредитора до майнового поручителя (щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство) не може бути більшим за розмір грошових вимог (визнаних судом) кредитора до основного боржника (щодо якого порушено провадження у справі про банкрутство).

Коливання курсу валют, яке призвело до курсової різниці у розмірі сум кредиторських вимог до основного боржника та кредитора, незалежно від валюти, якою сторони договору погодили здійснювати погашення заборгованості за зобов'язанням, не можна розцінювати як підставу для визначення за акцесорним зобов'язанням іншого розміру кредиторських вимог, ніж були визнані господарським судом з подальшим зазначенням у судовому рішенні розміру зобов'язання у гривні під час розгляду кредиторських вимог в процедурах банкрутства основного боржника

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 16.08.2023 у справі № 910/23952/15 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114389778>.

1.24. Щодо ефективності обраного позивачем способу захисту своїх прав / інтересів, якщо позов про визнання недійсним аукціону в межах справи про банкрутство не спрямований на повторний продаж майна за більш високою ціною

У цій справі реальним є спір щодо суміжного землекористування, який має бути спрямований на зменшення земельної ділянки боржника для визначення у майбутньому режиму та розміру користування позивачем земельною ділянкою (ділянками), що розташована (розташовані) під набутою позивачем нерухомістю і необхідна для її обслуговування. Тобто мета позивача докорінно відрізняється від отримання в межах процедури банкрутства найбільшої ціни під час продажу

включеного до ліквідаційної маси майна боржника. Подання у цій справі позову про визнання недійсними результатів аукціону не матиме наслідком ефективний захист прав позивача, який може звернутися до суду за захистом своїх прав у сфері земельних відносин та вирішити земельний спір з поточним власником спірної земельної ділянки щодо землекористування земельною ділянкою поза межами справи про банкрутство, оскільки метою та сутністю процедури банкрутства не є вирішення питання землекористування

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.05.2023 у справі № Б11/013-10 (911/1959/20) можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110689835>.

1.25. Про відсутність у податкового органу права вимоги до ліквідатора надати ліквідаційний баланс

Ліквідаційний баланс як складова частина звіту ліквідатора у справі подається на затвердження суду після завершення ліквідаційної процедури боржника. При цьому КУЗПБ не передбачено ані складання ліквідаційного балансу на вимогу податкового органу, ані надання ліквідаційного балансу на вимогу податкового органу до завершення ліквідаційної процедури

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.09.2023 у справі № 908/1974/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113590399>.

1.26. Про можливість касаційного оскарження судового рішення про затвердження плану реструктуризації боргів фізичної особи у справі про її неплатоспроможність

Не підлягають касаційному оскарженню постанови суду апеляційної інстанції, прийняті за результатом перегляду ухвал суду першої інстанції щодо затвердження плану реструктуризації боргів фізичної особи, постановлених в загальному порядку, визначеному книгою IV КУЗПБ.

Водночас апеляційний та касаційний перегляд постанов апеляційного господарського суду, прийнятих за результатами перегляду ухвал суду першої інстанції про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність з одночасним затвердженням плану реструктуризації або про відмову у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність, постановлених у підготовчому засіданні в порядку абзацу четвертого пункту 5 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» КУЗПБ (за спрощеною процедурою), прямо передбачений положенням абзацу п'ятого зазначеного пункту

Детальніше з текстом ухвали СП КГС ВС від 11.10.2023 у справі № 922/4460/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114678914>.

1.27. Закриття провадження у справі про банкрутство з підстав перевищення 12-місячного строку процедури ліквідації

КУзПБ не встановлює закінчення 12-місячного строку процедури ліквідації як підставу для закриття банкрутства, оскільки цей строк може бути збільшено з огляду на поведінку учасників (оскарження судових рішень), особливості самого боржника тощо. Аби вимагати закриття провадження у справі про банкрутство з мотиву довготривалості ліквідаційної процедури, слід встановити, чим викликана така тривалість, чи є обґрунтовані аргументи можливості її скорочення/усунення ліквідатора тощо, що має з'ясуватися у межах провадження за скаргою на дії/бездіяльність ліквідатора

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.11.2023 у справі № 15/471-б можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115061536>.

1.28. Про процесуальну дієздатність арбітражного керуючого

З моменту відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень та постановлення відповідної ухвали суду такий арбітражний керуючий втрачає процесуальну дієздатність підприємства-банкрута (можливість мати процесуальні права та обов'язки сторони, визначені статтею 42, 46 ГПК України) у межах наданих повноважень

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.11.2023 у справі № 924/159/14 (924/374/23) можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115373508>.

1.29. Наслідки недоведення розміру субсидіарної відповідальності акціонерів та керівника боржника

За відсутності відомостей щодо актуального реєстру вимог кредиторів, що унеможлиблює визначення розміру субсидіарної відповідальності, в задоволенні заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на акціонерів і керівника боржника та стягнення з них грошових коштів слід відмовити

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22.03.2023 у справі № 5/58 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109995225>.

1.30. Щодо обов'язку ліквідатора доводити причинно-наслідковий зв'язок між діями / бездіяльністю осіб, винних у доведенні боржника до банкрутства, та неплатоспроможністю боржника / доведенням його до банкрутства в разі подання до суду заяви про покладення на них субсидіарної відповідальності

Саме на ліквідатора як заявника відповідно до частини другої статті 61 КУзПБ, статей 74, 76, 77 ГПК України покладається обов'язок доводити причинно-наслідковий зв'язок між винними діями чи бездіяльністю суб'єкта відповідальності та настанням негативних наслідків для боржника у вигляді неплатоспроможності, відсутності у нього активів для задоволення визнаних судом вимог кредиторів.

Формальне виконання ліквідатором визначеного КУзПБ обов'язку зі звернення до суду із заявою про покладення субсидіарної відповідальності – створення легітимного вигляду дотримання/виконання вимог закону (вчинення дій «про людське око») за своєю суттю не свідчить про наявність підстав для притягнення визначених ним у заяві осіб до субсидіарної відповідальності, адже ініціювання притягнення осіб до субсидіарної відповідальності насамперед передбачає доведення причинно-наслідкового зв'язку між діями чи бездіяльністю таких осіб та неплатоспроможністю боржника, доведенням його до банкрутства

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.05.2023 у справі № 910/3438/13 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112087698>.

1.31. Про дискрецію господарського суду при вирішенні питання щодо подальшого руху справи про неплатоспроможність фізичної особи

Логічне та філологічне тлумачення частини одинадцятої статті 126 КУзПБ у взаємозв'язку з пунктом 2 частини четвертої статті 122 КУзПБ приводить до висновку, що за їх приписами на господарський суд покладено обов'язок розглянути та вирішити питання щодо подальшого руху справи після спливу тримісячного строку з дня введення процедури реструктуризації боргів боржника, зокрема у разі неподання на затвердження плану реструктуризації боргів боржника, а словосполучення «має право прийняти рішення» вказує на дискрецію господарського суду при вирішенні цього питання в межах диспозиції частини одинадцятої статті 126 КУзПБ

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.09.2023 у справі № 908/3839/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113690366>.

1.32. Про процесуальний обов'язок боржника у провадженнях про неплатоспроможність фізичної особи найповнішого розкриття інформації про свій майновий стан та членів своєї сім'ї

Установлений статтею 116 КУзПБ обов'язок боржника відобразити в декларації свій майновий стан та членів своєї сім'ї не обмежується певним правовим режимом майна боржника та членів його сім'ї, позаяк розділ III «Відомості про нерухоме майно боржника та членів його сім'ї» декларації про майновий стан боржника у справі про неплатоспроможність, затвердженої наказом МЮУ від 21.08.2019 № 2627/5, передбачає відображення відомостей щодо майна, що перебуває у власності, в оренді чи на іншому праві користування боржника (пункт «А» розділу III) та членів сім'ї боржника (пункт «Б» розділу III).

Інформація, яка міститься в державних реєстрах прав на нерухоме майно, рухоме майно тощо має офіційний характер, тож з метою забезпечення повноти та достовірності відомостей та усунення сумнівів у наявності прихованих активів, така інформація має бути отримана боржником та відображена в декларації про

майновий стан, а в подальшому належно перевірена керуючим реструктуризацією задля складання звіту про результати перевірки декларації боржника. При цьому саме на боржникові у справі про неплатоспроможність фізичної особи лежить обов'язок як найповнішого розкриття суду та його кредиторам інформації про свій майновий стан та стан осіб, зазначений боржником у декларації

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.08.2023 у справі № 926/2987-6/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112687139>.

1.33. Розгляд грошових вимог податкового органу після закриття провадження у справі про банкрутство

Відсутність провадження у справі про банкрутство боржника унеможлиблює розгляд та задоволення заяви окремого кредитора поза межами провадження у справі про банкрутство такого боржника, оскільки визнання судом вимог кредитора спричинить наділення кредитора певним обсягом прав, які можуть бути реалізовані виключно в межах провадження у справі про банкрутство (включення його до реєстру вимог кредиторів, визначення черговості задоволення вимог, отримання інформації від арбітражного керуючого щодо провадження у справі, участь у загальних зборах кредиторів, задоволення вимог кредитора згідно з визначеною черговістю тощо)

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.06.2023 у справі № 908/73/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111384597>.

1.34. Про передумови закриття провадження у справі про неплатоспроможність з підстав відсутності ознак неплатоспроможності боржника

Врегулювання строку погашення грошових вимог, які визнані та включені до реєстру вимог кредиторів боржника, шляхом їх прощення (списання), відстрочення, розстрочення не є тотожним поняттю відсутності у боржника грошових зобов'язань, строк виконання яких настав, а відтак, й відсутності ознак неплатоспроможності. Відстрочення, розстрочення строку погашення грошових вимог боржника, внесених до реєстру вимог кредиторів боржника протягом значного строку з дня затвердження плану санації, не охоплюється поняттям погашених вимог кредиторів, який визначений приписами статті 1 КУзПБ, а отже положення статті 90 КУзПБ щодо закриття провадження якщо господарським судом не встановлені ознаки неплатоспроможності боржника є незастосовні

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.05.2023 у справі № 923/954/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110998004>.

1.35. Особливості перегляду за нововиявленими обставинами ухвал господарського суду, постановлених за результатами розгляду заяв із вимогами кредиторів за наявності такого, що набрало законної сили, судового рішення, яким було підтверджено грошове зобов'язання боржника

У разі коли під час розгляду заяви про перегляд за нововиявленими обставинами ухвал(и) за результатами розгляду заяв з вимогами кредиторів господарським судом встановлені нововиявлені обставини, які істотно впливають на оцінку обґрунтованості вимог іншого кредитора до боржника, зокрема спростовують існування грошового зобов'язання боржника перед іншим кредитором, наявність такого, що набрало законної сили, судового рішення, яким було підтверджено грошове зобов'язання боржника перед таким кредитором, оцінюється судом в сукупності з іншими доказами з урахуванням нововиявлених обставин і само по собі не може бути підставою для відмови в задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами ухвал(и) за результатами розгляду заяв з вимогами кредиторів

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 15.03.2023 у справі № 904/10560/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110997948>.

1.36. Особливості касаційного оскарження судових рішень про розподіл витрат у справах про банкрутство

Можливість касаційного оскарження додаткової постанови про розподіл витрат на професійну правничу допомогу, ухваленої внаслідок прийняття постанови за результатом апеляційного перегляду ухвали суду першої інстанції, якою розглянуто скаргу на дії арбітражного керуючого, постановленої у межах справи про банкрутство, не передбачена частиною третьою статті 9 КУзПБ

Детальніше з текстом ухвали СП КГС ВС від 24.05.2023 у справі № 910/18250/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111121922>.

1.37. Про ретроспективне оскарження ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство конкурсним кредитором, який на момент її постановлення не був учасником справи про банкрутство, проте набув такого статусу після визнання судом його грошових вимог до боржника

З огляду на системний аналіз приписів статей 42, 254, 255 ГПК України та статей 1, 9, 45 КУзПБ конкурсні кредитори, після набуття ними процесуального статусу учасника справи про банкрутство, не позбавлені права на оскарження ухвали про відкриття провадження у цій справі протягом розумного строку з дня визнання їх грошових вимог до боржника за умови поновлення господарським судом строку на апеляційне оскарження.

Учасники справи про банкрутство наділені правом оскаржувати судові рішення

у такій справі в силу закону, згідно з пунктом 5 частини першої статті 42 ГПК України (за винятком встановлених законом обмежень), а тому при поданні апеляційної скарги, на відміну від осіб, які не брали участі у справі, не мають доводити, що оскаржуване судове рішення стосується їх прав, інтересів та (або) обов'язків, оскільки зазначене з огляду на статус учасника справи у суб'єкта оскарження презюмується процесуальним законом

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 12.07.2023 у справі № 915/1097/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113738386>.

1.38. Визначення переліку ухвал місцевого господарського суду, постановлених в основному провадженні у справі про банкрутство (неплатоспроможність), які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку

Системний аналіз співвідношення пункту 8 частини другої статті 129 Конституції України, частини шостої статті 12, статей 254, 255 ГПК України, частини першої статті 2, частин першої, другої статті 9 КУзПБ засвідчує, що в основному провадженні у справі про банкрутство (неплатоспроможність) в апеляційному порядку можуть бути оскаржені:

а) усі спеціальні ухвали місцевого господарського суду за правилом частини другої статті 9 КУзПБ, щодо яких цим Кодексом не встановлено виключення (зокрема частина шоста статті 5 КУзПБ, абзац другий частини другої статті 47 КУзПБ);

б) ухвали, включені до переліку в частині першій статті 255 ГПК України, які суд постановляє, здійснюючи процесуальні дії та вирішуючи інші процесуальні питання, за правилами та на підставі норм ГПК України

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 16.08.2023 у справі № 920/162/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113738385>.

1.39. Застосування процедур банкрутства, пов'язаних з іноземною процедурою банкрутства

Відповідна процедура (спосіб вирішення неплатоспроможності) має бути введена (застосована) в основному іноземному провадженні, а національний суд має лише встановити статус іноземної процедури банкрутства відповідно до положень КУзПБ

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.09.2023 у справі № 910/5107/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113387717>.

1.40. Право представника працівників боржника на оскарження судових рішень у справі про банкрутство

Представник працівників боржника має право на оскарження судових рішень

у справі про банкрутство, в тому числі ухвалених до призначення такої особи представником, однак за наявності доведення відповідного правового зв'язку між оскаржуваними судовими рішеннями та порушенням інтересів трудового колективу (працівників), а також доведення об'єктивної неможливості вирішення питання щодо уповноваження особи на представництво інтересів трудового колективу раніше, зокрема й в межах строків відповідного (апеляційного чи касаційного) оскарження.

Сам по собі факт набуття цією особою статусу учасника справи після спливу строків оскарження не є поважною причиною їх пропуску за відсутності доказів об'єктивної неможливості працівників (трудоного колективу) раніше реалізувати право на захист своїх спільних інтересів у справі про банкрутство

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.09.2023 у справі № 914/466/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113357393>.

1.41. Про обов'язок податкового органу в разі звернення із заявою з грошовими вимогами до боржника у справі про банкрутство або неплатоспроможність сплатити судовий збір на підставі підпункту 10 пункту 2 частини другої статті 4 Закону України «Про судовий збір»

Подання позову про стягнення податкового боргу та подання податковим органом заяви з кредиторськими вимогами є різними способами захисту. Положення статті 4 Закону України «Про судовий збір» розділяють ставки судового збору за подання позовної заяви та заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника, тому такі заяви не можуть вважатися тотожними і, відповідно, пільга, передбачена пунктом 27 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір», не застосовується до заяви податкового органу з грошовими вимогами до боржника у справі про банкрутство або неплатоспроможність

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 04.10.2023 у справі № 910/8316/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113958171>.

1.42. Наслідки закриття провадження для майнового поручителя у справі про банкрутство та припинення у зв'язку із цим основного кредитного зобов'язання боржника

Закриття провадження у справі про неплатоспроможність позичальника за кредитним зобов'язанням на підставі пункту 4 частини першої статті 90 КУзПБ, припинення у зв'язку з цим основного кредитного зобов'язання та за умови реалізації іпотекодержателем свого права шляхом звернення з позовом не має наслідком припинення зобов'язання майнового поручителя за іпотекою на підставі статті 17 Закону України «Про іпотеку»

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.01.2023 у справі № 920/375/21(19/61-10) можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108422537>.

1.43. Обставини для покладення у справі про банкрутство юридичної особи солідарної відповідальності в разі множинності її суб'єктів

Питання про встановлення порушення абзацу першого частини шостої статті 34 КУзПБ як підстави для солідарної відповідальності у разі множинності її суб'єктів вирішується індивідуально щодо кожного із цих суб'єктів, зважаючи не лише на таку об'єктивну обставину як здійснення керівництва юридичною особою боржника в період, коли він перебував у стані загрози неплатоспроможності більше місяця, а й на добросовісність поведінки керівника у відповідний період, зокрема чи докладав він максимальних зусиль, щоб подолати у розумний строк тимчасові фінансові ускладнення боржника, або, навпаки, вчиняв незаконні дії щодо боржника, перешкоджав його діяльності чи посилював негативний фінансовий стан боржника тощо

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.07.2023 у справі № 911/293/21(911/682/22) можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112058128>.

2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством

2.1. Незворотність дії в часі Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України»

Ані з прийняттям Закону України «Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України», положення якого не мають зворотної дії в часі, ані будь-якими іншими законодавчими нормами не передбачено «узаконення» дій з подачі особою без згоди правовласника заяви на державну реєстрацію лікарського засобу, діючою речовиною якого є сполука, яка тотожна з композицією, що захищена згідно з патентом України на винахід (права на який є чинними на момент подачі такої заяви), тобто не передбачено ретроспективну правомірність дії особи, яка (дія) була вчинена з порушенням прав іншої особи в минулому.

Саме по собі закінчення дії патенту в майбутньому не впливає на юридичні наслідки того правопорушення, яке мало місце (було вчинене) у минулому

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27.04.2023 у справі № 910/9215/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110536260>.

2.2. Щодо можливості визнання власником патенту на промисловий зразок недійсним патенту на винахід

Патент на промисловий зразок захищає права на зовнішні форми (дизайн) продукту, а не права на вирішення технічної проблеми у створенні продукту чи технологічного процесу його виготовлення.

Сам собою судовий розгляд інших справ (без встановлення обставин, які мають преюдиційне значення для розгляду справи, що розглядається), тобто вчинення учасниками справ і судом певних процесуальних дій, не може вважатися порушенням прав позивача на патент

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 28.03.2023 у справі № 910/2059/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109868831>.

2.3. Право особи на оскарження в судовому порядку рішення Національного органу інтелектуальної власності про реєстрацію торговельної марки

Передбачена можливість подання заперечень проти заявки до Національного органу інтелектуальної власності (далі – НОІВ) не позбавляє заінтересовану особу права і не перешкоджає їй захистити своє порушене право або охоронюваний законом інтерес шляхом звернення з позовом до суду, зокрема шляхом оскарження прийнятого органом рішення за результатом розгляду поданої заявки. Такий захист має бути ефективним, зокрема, доступним для тих, кого він стосується, спроможним запобігти виникненню або продовженню стверджуваного порушення.

Відповідно, неподання заперечень проти заявки до НОІВ не має вирішального значення у з'ясуванні питання щодо наявності / відсутності підстав для оскарження особою, яка вважає свої права порушеними, прийнятого органом рішення і не дає підстав для висновку про те, що рішення органу в такому випадку автоматично вважається прийнятим згідно із законодавчими приписами, а підстави для визнання його недійсним за позовом заінтересованої особи – відсутні

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.02.2023 у справі № 910/5028/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108927598>.

2.4. Використання торговельної марки саме щодо зазначених у свідоцтві товарів і послуг, а не загалом як умова належного її використання у спорі про дострокове припинення торговельної марки

Аналіз законодавчих приписів, наведених у статтях 1, 16, 17, 18 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» дає підстави для висновку про те, що, виходячи з правової сутності торговельної марки, умовою належного її використання є використання власником зареєстрованої торговельної марки саме щодо зазначених у свідоцтві товарів і послуг, а не використання торговельної марки загалом

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.11.2023 у справі № 910/10906/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115409007>.

2.5. Дострокове припинення дії свідоцтва на торговельну марку внаслідок її невикористання

У розгляді вимог про дострокове припинення дії свідоцтва на торговельну марку внаслідок її невикористання найбільш значущим є доведення належними, допустимими, достовірними чи вірогідними доказами факту невикористання торговельної марки. Незважаючи на те, що тягар доведення в таких справах лежить на особі, щодо свідоцтва якої була подана заява про припинення, одним з основоположних принципів цивільного та господарського процесів є змагальність сторін, відповідно до якого кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень.

З огляду на правову сутність торговельної марки умовою належного її використання є використання власником зареєстрованої торговельної марки саме щодо зазначених у свідоцтві товарів і послуг.

На підтвердження використання торговельної марки власник свідоцтва має надати суду докази вчинення принаймні деяких дій із зазначених у пункті 4 статті 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Такими доказами можуть бути, зокрема, примірники товарів, на яких нанесено відповідну торговельну марку, документи із зображенням торговельної марки (каталоги, прайс-листи з пропозиціями щодо надання послуг чи поставки товарів тощо)

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.04.2023 у справі № 910/5815/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110107005>.

2.6. Відсутність підстав для трансформації тягаря доведення та його перенесення всупереч принципу змагальності сторін з особи, щодо свідоцтва на торговельну марку якої була подана заява про дострокове припинення

У розгляді справ про дострокове припинення торговельної марки, враховуючи один з основних принципів господарського судочинства – змагальність, не повинна здійснюватися трансформація тягаря доведення і його перенесення з особи, щодо свідоцтва на торговельну марку якої була подана заява про дострокове припинення

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.11.2023 у справі № 910/10906/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115409007>.

2.7. Обставини, які необхідно встановити для висновку про контрафактність твору

Для того щоб виснувати про контрафактність твору, необхідним є встановлення тієї обставини, що досліджуваний об'єкт інтелектуальної власності є саме примірником твору, який відтворений, опублікований та (або) розповсюджений

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.05.2023 у справі № 904/702/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110789324>.

2.8. Ключові, вагомі та визначальні питання, що підлягають з'ясуванню для розгляду справ за позовом особи, якій на підставі ліцензійного договору належить виключне право на використання твору, про припинення дій, що порушують авторське право, зокрема справ про заборону використання твору, зазначеними позивачем способами

Для розгляду справ за позовом особи, якій на підставі ліцензійного договору належить виключне право на використання твору, про припинення дій, що порушують авторське право (зокрема, справ про заборону використання твору зазначеними позивачем способами), судові рішення повинні містити з'ясування ключових, вагомих і визначальних питань, а саме: 1) який саме об'єкт авторського права є предметом правовідносин, які виникли між сторонами; 2) чи належали автору твору майнові права на нього; 3) конкретні форми та способи використання такого об'єкта інтелектуальної власності, а також визначення класифікації об'єкта відповідно до законодавчих норм (не є достатнім загальне посилання суду на використання твору відповідачем); 4) у який конкретно спосіб відповідачем неправомірно використовувався об'єкт інтелектуальної власності у взаємозв'язку з питанням визначення підсудності справ у спорах про порушення майнових прав інтелектуальної власності, зокрема з використанням мережі «Інтернет»; 5) чи є об'єкт інтелектуальної власності, означений позивачем, саме тим об'єктом, який використовується (правомірно / неправомірно) відповідачем

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.05.2023 у справі № 904/702/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110789324>.

2.9. Кількість і послідовність проведення етапів визначення монопольного становища

Етапи визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання, їх кількість та послідовність проведення можуть змінюватися залежно від фактичних обставин, зокрема особливостей товару, структури ринку, обсягів наявної інформації щодо ринку тощо

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.06.2023 у справі № 910/17390/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111384677>.

2.10. Про можливість кваліфікації дій (бездіяльності) суб'єкта господарювання за ознаками частини першої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» у випадку, якщо таких дій (бездіяльності) немає в переліку частини другої цієї статті

У застосуванні статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» необхідно мати на увазі, що частина перша цієї статті містить кваліфікуючі ознаки зловживання монополюючим (домінуючим) становищем стосовно необмеженого кола випадків такого зловживання, а частина друга – перелік деяких із числа відповідних випадків, причому цей перелік не є вичерпним. Отже, сама лише відсутність у згаданому переліку вказівки про ті чи інші дії (бездіяльність) суб'єкта господарювання не є перешкодою для кваліфікації таких дій (бездіяльності) за ознаками частини першої цієї статті

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.11.2023 у справі № 910/11778/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115193811>.

2.11. Щодо можливості використання АМКУ відомостей, переданих НАБУ

Згідно зі статтями 6, 19 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», статтями 41, 45 Закону України «Про захист економічної конкуренції» та статтею 192 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» можливість використання АМКУ відомостей, отриманих органами слідства на досудовому розслідуванні, не заборонена законом.

Передання НАБУ на виконання приписів статті 21 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» відомостей, що можуть свідчити про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, за своїм призначенням та правовим змістом такої дії є водночас і дозволом на використання відповідної інформації. Передані таким чином матеріали підпадають під визначення доказів у справі в розумінні статті 73 ГПК України та підлягають перевірці на належність і допустимість у загальному порядку

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 08.06.2023 у справі № 910/4032/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111484389>.

2.12. Щодо строків тривалості розслідування у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема якщо таке порушення полягало у спотворенні результатів торгів, у контексті дотримання прав учасників

Проведення розслідування протягом такого строку (майже понад дев'ять років), урахуваючи строки притягнення до відповідальності, встановлені у статті 42 Закону України «Про захист економічної конкуренції», має бути обґрунтоване об'єктивними та поважними причинами, які пов'язані безпосередньо з розглядом справи АМКУ, як-от: складністю справи, поведінкою сторін (відповідачів антимонопольної справи), діями / бездіяльністю відповідних державних органів, у тому числі АМКУ тощо.

Також з'ясуванню підлягає питання, чи вплинуло розслідування в такий строк та прийняття рішення АМКУ після дев'яти років з початку розслідування на права особи, дії якої визнано порушенням законодавства про захист економічної

конкуренції, зокрема майнові, у тому числі в контексті реалізації зазначеною особою права на захист у межах антимонопольної справи, з урахуванням того, чи не була надмірним тягарем для неї реалізація такого права у такий строк (дев'ять років)

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.05.2023 у справі № 910/19008/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111077874>.

2.13. Механізм відшкодування шкоди в порядку статті 55 Закону України «Про захист економічної конкуренції»

Аналіз Закону України «Про захист економічної конкуренції» дає підстави зробити висновок, що в цьому Законі не передбачено порядку (механізму) відшкодування шкоди, а тому слід застосовувати положення ЦК України та ГК України.

За змістом статті 1166 ЦК України загальною підставою деліктної відповідальності є протиправне, винне діяння заподіювача шкоди (цивільне правопорушення), яке містить такі складові: протиправна поведінка особи, настання шкоди, причинний зв'язок між ними та вина заподіювача шкоди

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.02.2023 у справі № 910/14588/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046102>.

3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів

3.1. Визначення юрисдикції, до якої відноситься справа за позовом фізичної особи, що не є членом ОСББ, про оскарження рішень загальних зборів ОСББ

Можливість оскарження фізичною особою рішень загальних зборів ОСББ у порядку господарського судочинства як найбільш наближених до корпоративних спорів пов'язується саме з наявністю у неї права брати участь в управлінні ОСББ.

Спри за позовом фізичної особи, яка не є членом ОСББ, про оскарження рішень загальних зборів ОСББ не є такими, що виникають з корпоративних відносин, і не належать до юрисдикції господарських судів, а мають розглядатися в порядку цивільного судочинства

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.11.2023 у справі № 910/18499/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114928527>.

3.2. Визначення юрисдикції, до якої відноситься справа за позовом фізичної особи, що не є членом ОСББ, про оскарження рішень загальних зборів ОСББ

Можливість оскарження фізичною особою рішень загальних зборів ОСББ у порядку господарського судочинства як найбільш наближених до корпоративних спорів пов'язується саме з наявністю у неї права брати участь в управлінні ОСББ.

Спори за позовом фізичної особи, яка не є членом ОСББ, про оскарження рішень загальних зборів ОСББ не є такими, що виникають з корпоративних відносин, і не належать до юрисдикції господарських судів, а мають розглядатися в порядку цивільного судочинства

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.11.2023 у справі № 910/18499/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114928527>.

3.3. Визначення суду, до юрисдикції якого віднесено розгляд справи у спорі про визнання учасником юридичної особи, який вибув, укладених нею договорів купівлі-продажу нерухомого майна недійсними з підстав порушення його корпоративних прав

Якщо учасник юридичної особи, який вибув з її складу, оспорує договори купівлі-продажу нерухомого майна, вчинені господарським товариством, та обґрунтовує позов порушенням його корпоративних прав, посилаючись на пункт 3 частини першої статті 20 ГПК України, то такий спір є найбільш наближеним до корпоративних спорів щодо визнання недійсними господарських договорів, пов'язаних з реалізацією корпоративних прав, та підлягає вирішенню в господарському суді.

Водночас, урахувавши, що спір стосується купівлі-продажу саме нерухомого майна, розгляд справи у такому спорі належить до виключної підсудності господарського суду за місцезнаходженням цього майна

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.09.2023 у справі № 903/529/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113815817>.

3.4. Визначення підсудності спору, передбаченого частиною третьою статті 30 ГПК України, якщо спір виник з одного правочину, яким сторони висловили намір щодо купівлі-продажу корпоративних прав у двох і більше юридичних особах, місцезнаходження яких є різним

Урахувавши, що приписи частини шостої статті 30 ГПК України не регулюють випадок, пов'язаний зі спором, що виник з одного правочину, яким сторони висловили намір щодо купівлі-продажу корпоративних прав у двох і більше юридичних особах, місцезнаходження яких є різним, необхідно застосовувати інститут аналогії процесуального закону для вирішення законодавчо неврегульованого питання, а саме частину третю статті 30 ГПК України.

Частина третя статті 30 ГПК України визначає виключну підсудність спору щодо декількох об'єктів нерухомого майна за вартісним критерієм.

Застосовуючи цей принцип у сукупності з приписами частини шостої статті 30 ГПК України у випадку, якщо спір виник з одного правочину, яким сторони висловили намір щодо купівлі-продажу корпоративних прав у двох і більше юридичних особах,

місцезнаходження яких є різним, спір у такій справі розглядається за місцезнаходженням юридичної особи, розмір статутного капіталу якої є більшим

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.06.2023 у справі № 904/4802/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111552003>.

3.5. Щодо наявності підстав для зменшення розміру судового збору та/або відстрочення його сплати за подання позову міноритарним акціонером товариства у спорі, пов'язаному з процедурою примусового викупу його акцій (сквізаут)

Посилання скаржника на те, що він є міноритарним акціонером товариства, який оскаржує процедуру примусового продажу акцій товариства, не є підставою для звільнення та відстрочення від сплати судового збору в розумінні Закону України «Про судовий збір»

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.07.2023 у справі № 910/11303/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112271489>.

3.6. Забезпечення позову про визнання недійсним рішення загальних зборів щодо переобрання керівника та скасування відповідного реєстраційного запису шляхом заборони здійснення широкого кола реєстраційних дій стосовно товариства

Неможливо забезпечити позов шляхом заборони вчинення реєстраційних дій, які вже були вчинені. Оскарження учасником товариства конкретного рішення загальних зборів, яким змінено керівника, не означає, що загальні збори товариства не можуть ухвалювати інших рішень протягом усього періоду розгляду судом такого спору. Якщо ухвалені загальними зборами рішення потребують реєстрації в ЄДР змін відомостей про юридичну особу, то суд не може забороняти вчиняти відповідні реєстраційні дії.

Позов про визнання недійсним рішення загальних зборів щодо переобрання керівника та скасування відповідного реєстраційного запису не може бути забезпечений шляхом заборони здійснення широкого кола реєстраційних дій стосовно товариства

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.01.2023 у справі № 918/531/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108526220>.

3.7. Правомірність застосування заходів забезпечення позову, що полягають у накладенні арешту на частку в статутному капіталі ТОВ та забороні державним реєстраторам проводити реєстраційні дії у справі, в якій предметом спору є захист права власності на відповідну частку, а вимоги мають вартісний, грошовий вираз

З огляду на майновий характер позовних вимог про витребування на користь позивача із чужого незаконного володіння 50 % частки статутного капіталу ТОВ та про переведення на нього прав та обов'язків покупця інших 50 % частки

в статутному капіталі ТОВ за договором купівлі-продажу, які мають вартісний, грошовий вираз, вжиття судом заходів забезпечення позову у вигляді накладення арешту на 100 % частки в статутному капіталі ТОВ відповідає вимогам статей 136, 137 ГПК України, зокрема в частині співмірності із заявленими позивачем вимогами.

Водночас вимоги щодо заборони проводити реєстраційні дії про зміну частки засновника (учасника) в статутному капіталі та зміну розміру статутного капіталу ТОВ кореспондуються у цьому разі з позовними вимогами про визначення розміру статутного капіталу ТОВ та розміру часток учасників у статутному капіталі і застосування таких заходів забезпечення позову не суперечить статті 137 ГПК України

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.09.2023 у справі № 911/1430/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113815663>.

3.8. Недопустимість вжиття судом такого заходу забезпечення позову, як зупинення дії рішення загальних зборів ОСББ, що не передбачений ні статтею 137 ГПК України, ні іншими законами України або міжнародними договорами

Частиною першою статті 137 ГПК України визначено вичерпний перелік видів заходів забезпечення позову, який може доповнюватися виключно за рахунок певних заходів забезпечення позову, прямо передбачених законами України або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ (пункт 10 частини першої цієї статті).

Отже, вжиття судом заходу забезпечення позову (зокрема, зупинення дії рішень загальних зборів ОСББ), який хоча і відповідає змісту позовних вимог, предмету спору, є необхідним з урахуванням розумності, обґрунтованості та адекватності вимог заявника щодо забезпечення позову, однак не передбачений ні процесуальним законом, ні іншим законом України або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана ВРУ, не допускається.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.09.2023 у справі № 910/6804/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113924608>.

3.9. Щодо складу учасників спору про захист права на частку у складеному капіталі фермерського господарства

Відповідачем за позовом щодо захисту права на частку у складеному капіталі фермерського господарства не може бути тільки фермерське господарство, оскільки внаслідок задоволення такого позову власник буде позбавлений своєї частки у складеному капіталі, а тому така особа має бути співвідповідачем, а не третьою особою без самостійних вимог

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.05.2023 у справі № 912/3101/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110845803>.

3.10. Звернення до суду з вимогою про встановлення розміру статутного капіталу товариства та часток його учасників як спосіб захисту корпоративних прав

Позов про визначення розміру статутного капіталу та часток учасників товариства є належним способом захисту прав позивача, якого виключено зі складу учасників товариства і який вимагає повернення йому статусу учасника.

У такому разі позивач не має іншого ефективного способу захисту порушеного права, як звернення до суду з вимогою про встановлення розміру статутного капіталу товариства та часток учасників товариства. Суд встановлює та перевіряє обставини, пов'язані із законністю виключення учасника та надає оцінку добросовісності поведінки відповідачів, які в разі задоволення позовних вимог будуть позбавлені своїх часток або їх частин у грошовому або відсотковому виразі.

Ухвалення судом рішення про визначення розміру статутного капіталу та часток учасників товариства з обмеженою відповідальністю не є втручанням у виключну компетенцію загальних зборів учасників товариства. У такому разі господарський суд не підміняє собою загальні збори учасників товариства і не вирішує питання про виключення учасника з товариства, а розглядає спір між колишнім та теперішніми учасниками щодо законності виключення позивача та вступу у товариство нових учасників, тобто захищає права та інтереси фізичних і юридичних осіб (учасників товариства) у визначений законом спосіб, що є основним завданням господарського судочинства, яке превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі (частина друга статті 2 ГПК України). За результатом розгляду такого спору суд може ухвалити рішення про припинення права на участь у товаристві шляхом задоволення позову про визначення розміру статутного капіталу та часток учасників товариства, що узгоджується з такими способами захисту, як визнання права; припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення (пункти 1, 3 та 4 частини другої статті 16 ЦК України).

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 11.12.2023 у справі № 907/922/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115859002>.

3.11. Відсутність у повіреного повноважень на участь у загальних зборах товариства як підстава визнання недійсним рішення цих зборів. Оскарження рішення загальних зборів учасників товариства про звільнення з посади директора товариства як неефективний спосіб захисту порушеного права

Обставини, пов'язані з наявністю чи відсутністю повноважень у повіреного на участь у загальних зборах товариства від імені учасника, стосуються саме правовідносин учасника (довірителя) і представника (повіреного).

Питання щодо представництва учасника (довірителя) на загальних зборах повіреним у разі неоспорення такого представництва довірителем не свідчать про порушення процедури скликання та проведення загальних зборів, на які може посилатися керівник товариства, повноваження якого є припиненими на таких

загальних зборах, оскільки презюмується необхідна кількість голосів за фактом належного представництва учасника.

Оскарження рішення загальних зборів учасників товариства про звільнення позивача з посади директора є неефективним способом захисту, оскільки не призведе до поновлення його порушених прав, тому що в разі задоволення позову він не буде автоматично поновлений на вказаній посаді

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.02.2023 у справі № 910/8343/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109072242>.

3.12. Належний спосіб захисту прав володільця частки у статутному капіталі ТОВ, яка вибула з володіння поза його волею

Відповідно до пунктів «д» та «е» пункту 3 частини п'ятої статті 17 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» особа, яка вважає себе власником частки, що незаконно вибула з її володіння, має звертатися до володільця частки (особи, зазначеної як власник в ЄДР) з позовом про стягнення частки (витребування її із чужого незаконного володіння) або позовом про визначення розміру статутного капіталу та розміру часток учасників. Саме такий спосіб захисту є належним, адже судові рішення, що набрало законної сили, про задоволення названої вимоги є підставою для внесення відповідних змін до ЄДР.

Суд при витребуванні майна на підставі статей 387, 388 ЦК України повинен встановити, чи є особа власником індивідуально визначеного майна, яке вона просить витребувати, чи існує це майно на момент витребування, чи перебуває воно в недобросовісного набувача, а якщо в добросовісного, то чи відплатно або безвідплатно він його придбав, а якщо придбав відплатно, то яким чином воно вибуло з володіння власника

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.06.2023 у справі № 910/16501/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111739234>.

3.13. Випадки, за яких до правовідносин, що виникають у зв'язку з діяльністю фермерських господарств, може бути застосовано приписи законодавства, які регулюють діяльність товариств з обмеженою відповідальністю

До правовідносин, які виникають у зв'язку з діяльністю фермерських господарств, можуть бути застосовані приписи законодавства, що регулюють діяльність товариств з обмеженою відповідальністю, у випадку, якщо спірні правовідносини не врегульовані статутом ФГ або Законом України «Про фермерське господарство».

Ні Законом України «Про фермерське господарство», ні іншим нормативним актом, ні статутом ФГ (відповідача у цій справі) не передбачено порядку та строку,

протягом якого учасники фермерського товариства мають бути повідомлені про проведення загальних зборів.

Однак порядок скликання та проведення загальних зборів учасників (акціонерів, членів) юридичної особи визначений законодавством України (ЦК та ГК України, а також, зокрема, законами України «Про акціонерні товариства», «Про господарські товариства» та «Про кооперацію»), згідно з положеннями якого учасники (акціонери, члени) юридичної особи до початку загальних зборів мають бути повідомлені про дату, місце, час проведення та порядок денний таких зборів. Цей порядок скликання загальних зборів вищого органу управління юридичної особи не залежить від її організаційно-правової форми, є загальноприйнятим та таким, що гарантує забезпечення права учасника (акціонера, члена) юридичної особи на участь в управлінні нею.

Крім того, за змістом статті 32 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» порядок скликання загальних зборів включає в себе як визначення органу чи особи з відповідними повноваженнями, так і дотримання ними належної процедури щодо строку та способу повідомлення учасників товариства

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.11.2023 у справі № 904/3715/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114723491>.

3.14. Щодо відсутності підстав для оцінки судом рішення органу управління юридичної особи в межах судової справи, в якій вимога про визнання цього рішення недійсним не заявлялася, з огляду на презумпцію легітимності таких рішень

Існування презумпції легітимності рішень органів управління юридичної особи прямо впливає з правової природи таких рішень, які є актами ненормативного характеру (індивідуальними актами) та не можуть за будь-яких підстав автоматично вважатися недійсними за відсутності відповідного судового рішення. До моменту визнання рішення недійсним в судовому порядку юридична сила такого рішення не може ставитися під сумнів.

Тож якщо вимога про визнання недійсним рішення органу управління юридичної особи про виключення позивача зі складу членів громадської організації в межах судової справи не заявлялась, у суду відсутні підстави для надання правової оцінки цьому рішенню, і надавши йому оцінку, суд фактично виходить за межі заявлених позовних вимог, чим порушує частину першу статті 14 та частину другу статті 237 ГПК України

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.08.2023 у справі № 916/3610/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112634771>.

3.15. Недостатність посилань позивача (акціонера) на обґрунтування позовних вимог про визнання недійсними рішень органів АТ на порушення його корпоративних прав на участь в управлінні товариством, які мають абстрактний та загальний характер

Рішення органів управління АТ можуть бути визнані недійсними лише у разі, якщо вони прямо (а не опосередковано чи потенційно) впливають на права чи законні інтереси акціонера і порушують їх та за умови, що буде дотримано справедливий баланс між індивідуальними та загальними інтересами, що залежить від усіх обставин у кожному окремому випадку. При цьому позивач повинен довести, що існує безпосередній зв'язок між стверджуваним порушенням і прийнятими оскаржуваними ним рішеннями органів управління АТ

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.05.2023 у справі № 908/3213/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111035929>.

3.16. Відсутність у позивача порушеного права з огляду на те, що він не набув статусу учасника ТДВ при перетворенні ПАТ на ТДВ (надалі – ТДВ на ТОВ), як підстава для відмови в позові про визнання недійсними рішень установчих / загальних зборів про створення ТДВ та його подальше перетворення

Оскільки на момент перетворення акціонерного товариства законодавством не було передбачено автоматичного набуття акціонером права на частку в товаристві- правонаступнику, порядок набуття права на частку визначався загальними зборами акціонерів і ними було визначено, що набуття цього права відбувається шляхом обміну зобов'язання, докази обміну зобов'язання на частку або вчинення позивачем дій щодо обміну відсутні, товариство за заявою позивача ухвалило рішення про компенсацію вартості частки та виплатило йому відповідну компенсацію, то у цьому разі позивач не реалізував своє право на частку у товаристві- правонаступнику шляхом її обміну на зобов'язання, натомість він реалізував своє право на отримання компенсації вартості акцій, власником яких він був, а тому обґрунтованим є висновок, що позивач не набув статусу учасника товариства і відповідно його права оскаржуваними рішеннями загальних зборів цього товариства не порушуються

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.09.2023 у справі № 925/615/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113924638>.

3.17. Щодо обов'язку ТОВ дотримуватися порядку скликання загальних зборів учасників для ухвалення рішення про припинення повноважень директора

Положення статті 99 ЦК України та статті 39 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» щодо права учасників товариства припинити повноваження виконавчого органу у будь-який час не звільняють учасників товариства від дотримання порядку скликання загальних зборів учасників

товариства і належного повідомлення всіх учасників товариства про проведення таких зборів відповідно до статей 31, 32 зазначеного Закону та статуту товариства

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.07.2023 у справі № 910/1748/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112058122>.

3.18. Щодо обов'язку обслуговуючого кооперативу повідомляти асоційованого члена кооперативу про проведення загальних зборів

Те, що асоційовані члени кооперативу з правом дорадчого голосу не беруть участі в голосуванні, а їхній голос у результаті голосування не враховується, не означає, що кооператив не зобов'язаний їх повідомляти про дату, місце і час проведення та про порядок денний загальних зборів членів кооперативу. Належне повідомлення учасника кооперативу про проведення загальних зборів має на меті сприяння реалізації права дорадчого голосу. Інакше відбувається обмеження прав асоційованого члена на можливість щонайменше донести свою позицію, що не може і не повинно визнаватися формальним порушенням

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.05.2023 у справі № 916/212/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111249353>.

3.19. Наслідки свідомого неотримання членом ОСББ надісланого на його адресу рекомендованого листа про скликання і проведення загальних зборів. Додаткове повідомлення про скликання загальних зборів ОСББ шляхом направлення співвласникам електронних листів та повідомлень у месенджерах

Свідоме неотримання членом ОСББ рекомендованого листа про скликання і проведення загальних зборів не може свідчити про його неналежне повідомлення про скликання цих зборів.

Водночас листування шляхом надіслання електронних листів уже давно стало частиною ділових звичаїв в Україні, а здійснення електронної переписки як усталеного звичаю ділового обороту в Україні, що не вимагає договірною врегулювання, визнається цивільним звичаєм за статтею 7 ЦК України. Переписка у Viber, Skype та інших месенджерах, включно з голосовими повідомленнями та іншим, є належним електронним доказом у судових справах

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.08.2023 у справі № 904/1711/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113269468>.

3.20. Голосування членів ОСББ шляхом проведення письмового опитування. Докази, що підтверджують проведення такого опитування

Чинне законодавство України, а також статут ОСББ не визначають порядку

проведення письмового опитування, передбаченого статтею 10 Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку».

Зазначений Закон та статут ОСББ не вимагають фіксації факту отримання або надсилання бюлетенів власникам квартир та нежитлових приміщень. Отже, єдиним доказом проведеного опитування є заповнені співвласниками бюлетені з результатами голосування

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.08.2023 у справі № 904/1711/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113269468>.

3.21. Безпідставність скасування рішень загальних зборів ОСББ через незначні процедурні помилки в організації та проведенні цих зборів. Необхідність дотримання балансу інтересів членів ОСББ та уникнення зайвого втручання в питання діяльності ОСББ під час вирішення такого спору

ОСББ є неприбутковою організацією, яка, на відміну від господарських товариств, при проведенні зборів, у тому числі шляхом письмового опитування, як правило не користується кваліфікованою правовою допомогою, через що можливими є незначні процедурні помилки в організації та проведенні зборів, які не повинні слугувати підставою для скасування рішень ОСББ з питань спільного управління майном.

Ураховуючи, що права одного співвласника ОСББ не можуть превалювати над правами та інтересами інших співвласників ОСББ, у таких спорах суд повинен приділяти увагу дослідженню питань балансу інтересів співвласників ОСББ та з'ясуванню того, яке саме право співвласника було порушено оскаржуваним рішенням і можливості його відновлення саме через скасування рішень, а не іншим шляхом.

До того ж суд має утримуватися від зайвого втручання в питання діяльності ОСББ, у тому числі шляхом скасування рішень, якщо вони поза жодним сумнівом підтримані більшістю співвласників і за своїм змістом не мають ознак дискримінації або іншого порушення прав чи законних інтересів конкретного співвласника, який оскаржує такі рішення в судовому порядку

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.08.2023 у справі № 904/1711/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113269468>.

3.22. Щодо визнання недійсним рішення наглядової ради товариства оборонно-промислового комплексу про обрання її голови, ухваленого за відсутності у складі наглядової ради незалежних директорів, наявність яких вимагається відповідно до закону

В умовах особливого періоду та воєнного стану стабільне функціонування ДК «Укроборонпром» та товариств оборонно-промислового комплексу, пакетами акцій яких він керує, набуває особливого значення, оскільки цей концерн

є стратегічним виробником озброєння та військової техніки в Україні. Захист приватних прав (корпоративних прав акціонерів) має забезпечуватися із дотриманням розумного балансу і врахуванням інтересів держави і всього українського народу щодо забезпечення обороноздатності України в умовах воєнної агресії з боку РФ. Підхід, за якого порушення порядку формування наглядової ради є підставою для визнання незаконними будь-яких рішень цього органу, незалежно від їх змісту, може суттєво дестабілізувати та заблокувати роботу товариства у випадку триваючого корпоративного конфлікту між акціонерами. Він може призвести до непропорційного втручання суду в питання корпоративного управління та господарської діяльності товариства.

При цьому недоведення акціонерами порушення оскаржуваним рішенням наглядової ради про обрання її голови їхніх прав або охоронюваних законом інтересів, які б підлягали захисту судом, незазначення ними, які саме негативні наслідки для них (як акціонерів) настали у зв'язку з прийняттям цього рішення, як і неспростування висновків судів про те, що скасування відповідного рішення жодним чином не відновить права та законні інтереси акціонерів, зацікавлених в обранні наглядової ради за новою процедурою та включенні до її складу незалежних директорів, свідчить про наявність підстав для відмови в задоволенні позову

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.09.2023 у справі № 910/3882/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114834720>.

3.23. Передача багатоквартирного житлового будинку з балансу ОСББ на баланс ТОВ за відсутності відповідного рішення загальних зборів членів ОСББ

Правочин з передачі багатоквартирного житлового будинку з балансу ОСББ на баланс ТОВ, який оформлений актом приймання – передачі (повернення) житлового будинку або його частини, за відсутності доказів підтвердження того, що зазначений акт приймання – передачі (повернення) житлового будинку складався на підставі рішення загальних зборів членів ОСББ про передачу житлового комплексу або його частини на баланс іншої юридичної особи, є незаконним

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.01.2023 у справі № 924/88/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108516400>.

3.24. Щодо відсутності підстав для зобов'язання в судовому (примусовому) порядку учасника зробити додатковий внесок у статутний капітал, рішення про збільшення якого було прийняте до набрання чинності Законом № 2275

Рішення про збільшення статутного капіталу, що було прийняте до набрання чинності Законом № 2275, не є підставою для вимог щодо його примусового виконання, оскільки зобов'язання учасника зробити додатковий внесок у статутний

капітал вважається добровільним зобов'язанням майнового характеру, вимога якого не може бути захищена в судовому (примусовому) порядку.

Якщо учасник не вніс (неповністю вніс) додатковий внесок на виконання такого рішення, він не може бути зобов'язаний до цього судом. Проте він несе солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства перед кредиторами у межах вартості невнесеної частини вкладу і має обмеження в отриманні дивідендів. Цей обов'язок виникає внаслідок того, що рішення про збільшення статутного капіталу було затверджене, а зміни до статуту товариства були зареєстровані без урахування фактично внесених учасниками додаткових вкладів і надалі його не було приведено у відповідність, що впливає на права та інтереси інших осіб (кредиторів товариства, інших учасників та товариства).

Стаття 18 Закону № 2275 не застосовується до рішень загальних зборів про збільшення статутного капіталу, що були прийняті до набрання чинності цим Законом

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 11.12.2023 у справі № 925/200/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115746216>.

3.25. Щодо відсутності підстав для зобов'язання ТОВ надати документи, що виходять за межі обсягу аудиторської перевірки, а також електронні бази даних ТОВ, які не є документами

За змістом частини четвертої статті 41 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» ТОВ має два обов'язки: забезпечити аудитору можливість проведення аудиту; надати копії документів. При цьому у ТОВ відсутній обов'язок надавати документи, які виходять за межі обсягу аудиторської перевірки фінансової звітності.

Ураховуючи, що база 1С та база управління відносинами з клієнтами (CRM-системи) ТОВ є електронними базами даних, тобто програмними продуктами для ведення бухгалтерського, податкового та управлінського обліку в комерційних організаціях, а не документами, надання їх копій не охоплюється змістом зазначеної статті. Аудитор може мати доступ до цих баз в порядку виконання ТОВ обов'язку забезпечити аудитору можливість проведення аудиту, про що має бути заявлена відповідна вимога. Проте це не може бути підставою для зобов'язання ТОВ надавати копію бази даних, оскільки згідно із частиною другою статті 14 ЦК України особа не може бути примушена до дій, вчинення яких не є обов'язковим для неї.

Водночас з огляду на те, що у ТОВ відсутній обов'язок надавати документи та відомості, які виходять за межі обсягу аудиторської перевірки фінансової звітності, а відповідно до частини другої статті 11 Закону України «Про інформацію» не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини, підстави для зобов'язання ТОВ надавати учаснику копії паспортів та ідентифікаційних кодів керівника (директора), бухгалтера і головного бухгалтера

ТОВ у порядку статті 41 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» також відсутні

Детальніше з текстами постанови КГС ВС від 01.08.2023 та ухвали КГС ВС від 23.10.2023 у справі № 911/2646/21 можна ознайомитися за посиланнями: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112634803>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114389780>.

3.26. Наслідки зазначення у згоді на укладення одним із подружжя договору щодо розпорядження часткою в статутному капіталі ТОВ, яка є спільним майном подружжя, статусу фізичної особи як учасника ТОВ і незазначення її статусу як іншого з подружжя

Зазначення у згоді на укладення договору міни частками у статутних капіталах ТОВ одним з подружжя статусу фізичної особи лише як учасника товариства і незазначення її статусу як іншого з подружжя не має визначального значення, оскільки відчуження частки нею погоджено у статусі фізичної особи, яка за ознаками її статусу була і учасником товариства, і подружжям відповідача, що презюмує її згоду на відчуження частки ТОВ як спільного сумісного майна подружжя

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.04.2023 у справі № 924/524/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110306231>.

3.27. Відсутність підстав для визнання недійсним укладеного у 2014 році договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі ТОВ у зв'язку з окупацією рф окремих територій України в разі недоведення настання внаслідок цього тяжкої для позивача обставини, що призвела до укладення ним спірного правочину

Ситуація, пов'язана з окупацією рф в квітні 2014 року частини територій Луганської та Донецької областей України, є загальнодержавною проблемою і посилання на неї не свідчить про настання тяжких для позивача обставин, які вона спричинила та внаслідок яких він змушений був укласти спірний договір купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ.

Водночас встановлення того, що відповідно до відомостей з ЄДР місцезнаходженням цього ТОВ є м. Київ, в якому ні до моменту укладення спірного договору, ні на момент його укладення воєнних дій не велося, та відсутність доказів здійснення ТОВ своєї господарської діяльності виключно на територіях Донецької, Луганської, Запорізької, Дніпропетровської та Харківської областей дають підстави для висновку про недоведеність наявності у позивача тяжкої обставини, внаслідок виникнення якої він змушений був укласти спірний правочин та яку він міг усунути, уклавши його

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.09.2023 у справі № 910/20709/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113335932>.

3.28. Ознаки значності правочину АТ

Відповідно до приписів статті 70 Закону України «Про акціонерні товариства» значність правочину пов'язується лише з відсотковим співвідношенням ринкової вартості майна або послуг, що є його предметом, до вартості активів АТ за даними останньої річної фінансової звітності

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.02.2023 у справі № 908/2182/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109239581>.

3.29. Відповідальність директора товариства за правильність нарахування та виплату собі заробітної плати

Директор товариства на підставі частини п'ятої статті 65 ГК України, частин першої – третьої статті 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також положень статуту товариства несе відповідальність перед товариством за збитки, заподіяні товариству шляхом виплати собі заробітної плати в більшому розмірі, ніж це визначено штатним розписом

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.05.2023 у справі № 914/3433/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110997919>.

3.30. Щодо відсутності підстав для застосування норм КЗпП України при вирішенні питання про стягнення з директора ТОВ збитків, завданих ним ТОВ

Правовий статус членів виконавчого органу юридичної особи, посадових осіб, у тому числі директора, які здійснюють управління діяльністю юридичної особи, значно відрізняється від статусу інших працівників, що обумовлено специфікою його трудової діяльності, яка полягає у виконанні ним функцій по управлінню юридичною особою. Той факт, що члени виконавчого органу юридичної особи перебувають у трудових відносинах з юридичною особою, не встановлює пріоритет трудового регулювання над цивільним, оскільки до цих відносин не може застосовуватися модель «роботодавець - працівник» властива трудовим відносинам.

З огляду на зазначене, правомірним є незастосування норм КЗпП України до правовідносин із стягнення з директора ТОВ збитків за придбання товару за завищеною ціною

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.08.2023 у справі № 902/183/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113035699>.

3.31. Звільнення посадової особи на підставі пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України у зв'язку з припиненням її повноважень як голови правління ОСББ

Умовою для звільнення працівника, який є посадовою особою, за пунктом 5 частини першої статті 41 КЗпП України є припинення повноважень цієї посадової особи, що має відбуватися відповідно до законодавства та передувати звільненню, оскільки поняття «припинення повноважень» не тотожне поняттю «звільнення»

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.04.2023 у справі № 552/3110/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110485357>.

3.32. Щодо порушення ухваленням рішення про виключення з ТОВ його померлого учасника, частка якого у статутному капіталі становила 50 % або більше, та про ліквідацію ТОВ прав його спадкоємця

Якщо спадкоємець померлого учасника ТОВ, частка якого у статутному капіталі становила 50 % або більше, не набув корпоративних прав учасника ТОВ, але у порядку спадкування набув право на частку в статутному капіталі ТОВ, тобто є власником частки, і станом на момент прийняття оспорюваних рішень про виключення спадкодавця із числа учасників ТОВ та ліквідацію ТОВ мав встановлене законом право на вступ до ТОВ і саме внаслідок прийняття зазначених рішень не зміг здійснити державну реєстрацію своїх корпоративних прав, то оспорювані рішення є такими, що порушують його охоронюваний законом інтерес, пов'язаний з правомірним очікуванням набуття корпоративних прав, прагнення користування матеріальним та/або нематеріальним благом у правовідносинах, які регулюються корпоративним законодавством

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.07.2023 у справі № 909/1178/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112664530>.

3.33. Можливість залучення спадкоємця як правонаступника в разі відсутності в нього свідоцтва на спадщину

Відсутність у спадкоємиці свідоцтва про право на спадщину не спростовує обставини прийняття спадщини після смерті її чоловіка та набуття нею статусу правонаступника в матеріальних правовідносинах, зокрема в договорі купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ, оскільки відповідно до приписів чинного законодавства право на спадкування виникає в день відкриття спадщини, спадщина належить спадкоємцеві з часу її відкриття незалежно від часу прийняття спадщини, а відсутність свідоцтва про право на спадщину не позбавляє спадкоємця права на спадщину

Якщо у справі заявлено вимогу про стягнення (витребування з володіння) частки у статутному капіталі, то в цьому разі майнове право на частку в силу його спірності не вимагало видачі свідоцтва про право на спадщину

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.05.2023 у справі № 915/1031/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111035935>.

3.34. Підстави для відмови МЮУ (його територіальними органами) в задоволенні скарги у сфері державної реєстрації за наявності судового спору щодо предмета цієї скарги та належне повідомлення МЮУ (його територіальними органами) про розгляд скарги

Наявність інформації про судове провадження у зв'язку зі спором між тими самими сторонами, з такого самого предмета і тієї самої підстави є підставою для відмови в задоволенні скарги, поданої в порядку статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

Тож МЮУ та його територіальні органи не мають права здійснювати перегляд рішень державного реєстратора про державну реєстрацію у випадку, зокрема, коли щодо предмета скарги у сфері державної реєстрації наявний судовий спір.

МЮУ чи відповідні його територіальні органи мають обрати і притримуватися такої процедури розгляду скарги, за якої не тільки скаржник, але й суб'єкт оскарження та зацікавлені особи повинні бути обізнаними про подання скарги, дату, час і місце її розгляду.

Неповідомлення скаржника, суб'єкта оскарження та інших заінтересованих осіб, зазначених у скарзі, або повідомлення цих осіб у надмірно стислі строки не може вважатися формальним порушенням, оскільки обов'язковість здійснення такого повідомлення передбачена нормами чинного законодавства і суть такого повідомлення зводиться не лише до інформування суб'єкта оскарження та зацікавлених осіб про розгляд скарги, а має забезпечити їм реальну можливість взяти участь у засіданні, надати пояснення

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.03.2023 у справі № 910/574/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109620051>.

3.35. Щодо права СБУ звертатися до МЮУ зі скаргою на реєстраційні дії з метою реалізації Закону України «Про санкції»

Департамент СБУ в межах повноважень із здійснення контррозвідувальних заходів з протидії системним загрозам управління державою повинен забезпечувати реалізацію і моніторинг ефективності введених персональних санкцій, а отже, має право звернутися до МЮУ зі скаргою про скасування реєстраційних дій, яка спрямована на запобігання протиправних дій підсанкційними особами

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.06.2023 у справі № 910/2529/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112369853>.

3.36. Щодо обов'язку нотаріуса (державного реєстратора) перевірити під час вчинення реєстраційних дій стосовно договору про поділ майна інформації про застосовані санкції щодо сторін такого договору

Приватний нотаріус повинен встановити дійсні наміри сторін договору про поділ майна, беручи до уваги вид та дату застосування персональних санкцій, з'ясувати, чи не укладено договір з метою уникнення введених санкцій, добросовісність сторін та врахувати такі обставини під час вчинення ним реєстраційних дій як державним реєстратором

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.06.2023 у справі № 910/2529/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112369853>.

3.37. Щодо відповідності скарги вимогам частини п'ятої статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», якщо скаржник не зазначив про наявність чи відсутність судових проваджень між тими самими сторонами про той самий предмет спору

Формальні недоліки скарги у сфері державної реєстрації (зокрема, якщо скаржник не зазначив про наявність чи відсутність судових проваджень між тими самими сторонами про той самий предмет спору) не можуть позбавляти особу права оскарження дій державного реєстратора в порядку статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань»

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.06.2023 у справі № 910/2529/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112369853>.

3.38. Документальне підтвердження наявності на певний момент часу прав на цінні папери та прав за цінними паперами депонента

Реалізація права власності на набуті цінні папери можлива після належного їх оформлення – видачі особі сертифіката (при документарній формі випуску) або зарахування цінних паперів на рахунок особи та отримання нею виписки з рахунка в цінних паперах (при бездокументарній формі випуску).

Документальним підтвердженням наявності на певний момент часу прав на цінні папери та прав за цінними паперами депонента (у разі зарахування цінних паперів на депозит нотаріуса – відповідного кредитора) є виписка з рахунка в цінних паперах депонента, яка видається депозитарною установою на вимогу депонента або

в інших випадках, установлених законодавством та договором про обслуговування рахунка в цінних паперах

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.03.2023 у справі № 917/1746/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109854374>.

3.39. Щодо помилковості ототожнення листа НКЦПФР, у якому роз'яснено порядок скасування реєстрації випуску облігацій, з рішенням Комісії про відмову у скасуванні реєстрації випуску цінних паперів

НКЦПФР має право скасувати реєстрацію випуску цінних паперів, що вбачається, зокрема, зі статті 7 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні». Таке скасування може оформлятися рішенням цієї Комісії, яке є актом індивідуальної дії.

Незаконним може бути визнано рішення НКЦПФР про відмову у скасуванні реєстрації випуску цінних паперів, прийняте цим органом як суб'єктом владних повноважень, яке породжує певні наслідки для заявника, а не будь-який інший документ цього органу, який є звичайною кореспонденцією

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.06.2023 у справі № 921/128/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111739069>.

3.40. Щодо ефективності обраного позивачем (акціонером неплатоспроможного банку, якого визнано пов'язаною з банком особою) способу захисту прав у вигляді вимоги про визнання недійсним правочину з відчуження акцій додаткової емісії неплатоспроможного банку, попередньо набутих позивачем за кошти, розміщені на його рахунках у цьому банку, на користь держави у процедурі виведення неплатоспроможного банку з ринку за участю держави та обґрунтованості застосування положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» до спірних правовідносин

Проведення у справі за позовними вимогами про недійсність правочину з відчуження на користь держави належної позивачу частки у розмірі 100 % акцій неплатоспроможного банку не здатне поновити права позивача як кредитора (вкладника)/колишнього учасника (акціонера) банку та є неефективним способом захисту прав позивача в розумінні статті 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та частини шостої статті 41 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Єдиним ефективним способом захисту позивача у цьому випадку може бути відшкодування йому в грошовій формі завданої шкоди.

З прийняттям Закону України від 13.05.2020 № 590-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» (далі - Закон № 590-IX) не було змінено матеріально-правове

регулювання в частині способів захисту прав особи, яка постраждала внаслідок порушень закону в процедурі виведення банку з ринку (відновлення його платоспроможності). Як на момент виникнення спірних правовідносин (грудень 2016 року), так і на цей час єдиним способом захисту від таких порушень є стягнення збитків. Тому питання темпорального застосування Закону № 590-IX у частині належного способу захисту не виникає

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 28.06.2023 у справі № 910/19005/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112369854>.

4. Справи щодо земельних відносин та права власності

4.1. Щодо припинення права користування земельними ділянками, які надавались орендарю для експлуатації та обслуговування цілісного майнового комплексу, у зв'язку з припиненням експлуатації та обслуговування цього комплексу

Право користування земельною ділянкою, яке виникло на підставі договору оренди, укладеного з метою експлуатації та обслуговування цілісного майнового комплексу, нерозривно пов'язане із правом користування цим комплексом. Отже, наслідком припинення правовідносин з оренди цілісного майнового комплексу є припинення права оренди земельних ділянок, що надавалися для експлуатації та обслуговування цього комплексу

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.06.2023 у справі № 910/12815/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111675787>.

4.2. Припинення договору оренди землі у зв'язку з недотриманням умов договору щодо здійснення забудови земельної ділянки. Припинення права користування земельною ділянкою у зв'язку з невикористанням земельної ділянки за призначенням

Положення пункту 4 частини першої статті 416 ЦК України врегульовують виключно відносини, що виникають з договору суперфіцію (надання права користування чужою земельною ділянкою для забудови), і не можуть бути застосовані до договору оренди земельної ділянки, в якому сторони мають право на власний розсуд визначати додаткові умови, що можуть вплинути на припинення / розірвання договору оренди землі.

Поняття «невикористання земельної ділянки за призначенням» та «використання земельної ділянки не за цільовим призначенням» різні за правовою природою, останнє з яких застосовується у випадках, коли на земельній ділянці з певним цільовим призначенням здійснюється діяльність, яка виходить за межі цього цільового призначення. Використання не за цільовим призначенням передбачає дію використання, а за невикористання (бездіяльність) не передбачається позбавлення права користування.

За змістом приписів статті 141 ЗК України невикористання земельної ділянки не є самостійною підставою припинення права користування нею

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.02.2023 у справі № 922/672/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046104>.

4.3. Правомірність реалізації передбаченого договором оренди земельної ділянки права орендодавця на його розірвання в односторонньому порядку з підстав використання орендарем земельної ділянки не за цільовим призначенням

Заплановане релігійною організацією на орендованій комунальній земельній ділянці, яка за цільовим призначенням відноситься до земель громадської забудови (для будівництва та обслуговування будівель громадських та релігійних організацій), будівництво житлового багатоквартирного будинку є порушенням цільового призначення земельної ділянки.

Оскільки у спірному договорі оренди земельної ділянки сторони узгодили умову про те, що використання земельної ділянки не за цільовим призначенням є підставою для його одностороннього розірвання орендодавцем, рішення міської ради про розірвання цього договору, яким вона реалізувала таке право у спірних правовідносинах, є законним, правомірним і визнанню недійсним не підлягає

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.10.2023 у справі № 910/20745/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114291950>.

4.4. Недоведеність передбаченого частиною другою статті 651 ЦК України істотного порушення договору оренди земельної ділянки як підстави для його розірвання

З огляду на критерій «пропорційності», який відповідно до статті 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачає необхідність дотримання справедливої рівноваги (балансу) між інтересами держави (суспільства), пов'язаними з втручанням, та інтересами особи, яка так чи інакше страждає від втручання, недоведеність (поряд із виявленим порушенням орендарем умов договору) наявності завдання реальної шкоди іншій стороні договору, внаслідок чого орендодавця було б позбавлено можливості отримати очікуване при укладенні договору, свідчить про недоведеність істотності допущеного орендарем порушення умов договору оренди як підстави його розірвання згідно із частиною другою статті 651 ЦК України

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.05.2023 у справі № 922/1317/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111431410>.

4.5. Дотримання орендарем процедури повідомлення про намір скористатися переважним правом на поновлення договору оренди відповідно до статті 33 Закону України «Про оренду землі» (у редакції Закону, чинній до 16.01.2020)

Для поновлення договору оренди відповідно до положень частини шостої статті 33 Закону України «Про оренду землі» і задоволення позову про визнання укладеною додаткової угоди про поновлення договору оренди орендарю слід у відповідний строк звернутися до орендодавця з листом про намір скористатися переважним правом на поновлення з доданим до нього проектом додаткової угоди.

При цьому статтею 33 Закону України «Про оренду землі» не визначено, що повідомлення орендаря про намір скористатися переважним правом на поновлення договору оренди має бути вручено орендодавцеві особисто (нарочно)

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.01.2023 у справі № 915/1422/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108603640>.

4.6. Редакція норм Закону України «Про оренду землі», яка підлягає застосуванню до правовідносин щодо процедури укладення договору оренди землі на новий строк в порядку реалізації переважного права орендаря на укладення договору оренди на новий строк шляхом судового розгляду такої вимоги

Зміст поняття «поновлення договору оренди», про яке йдеться в абзаці четвертому розділу IX «Перехідні положення» Закону України «Про оренду землі», базується саме на положеннях статті 126-1 ЗК України, що пов'язує можливість поновлення існуючого договору з наявністю у цьому договорі обов'язкової умови про його поновлення. У разі наявності такої умови договір поновлюється на такий самий строк і на таких саме умовах.

Натомість укладення договору оренди землі на новий строк (поновлення договору оренди землі), яке передбачене частиною першою статті 33 Закону України «Про оренду землі» у редакції, чинній до внесення змін Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству», базується на встановленому законом переважному праві добросовісного орендаря та надає сторонам при застосуванні цієї процедури можливість змінювати істотні умови договору.

Тому поняття «поновлення договору оренди», про яке йдеться в абзаці четвертому розділу IX «Перехідні положення» Закону України «Про оренду землі», та поняття «поновлення договору оренди», яке містилося у Законі України «Про оренду землі» у попередній редакції, є змістовно різними.

Відповідно до правовідносин щодо процедури укладення договору оренди землі на новий строк в порядку реалізації переважного права орендаря на укладення договору оренди на новий строк шляхом судового розгляду такої вимоги не є застосовними положення абзацу четвертого розділу IX «Перехідні положення» Закону України «Про оренду землі». Натомість за загальним правилом дії законів у часі застосуванню підлягає стаття 33 Закону України «Про оренду землі» в редакції, чинній на момент звернення з такою вимогою, адже вказівки про інше положення законодавства не містять

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 23.11.2023 у справі № 906/1314/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115746281>.

4.7. Щодо захисту права орендаря на продовження орендних правовідносин стосовно земельних ділянок державної та комунальної власності

Якщо орган державної влади чи місцевого самоврядування знехтував обов'язком добросовісно провести переговори (наприклад, явно безпідставно відмовив в укладенні договору), слід виходити з того, що такий орган зловживає своїм правом, порушуючи цим законні права орендаря.

Судовий захист в таких випадках передбачено лише для особи, яка належним чином виконувала свої обов'язки за договором та добросовісно використовувала належні їй права, тому орендодавець не може посылатися на свій захист на обставини, які свідчать про ухилення ним від проведення переговорів, та на власну недобросовісну поведінку, протиставляючи її легітимним прагненням та належній поведінці орендаря; водночас і орендар, що належно діяв, не може бути позбавлений можливості реалізації свого права на продовження орендних відносин, передбаченого законом, в тому числі через судовий захист. Інакше передбачене частиною дев'ятою статті 33 Закону України «Про оренду землі» право орендаря оскаржити відмову, а також наявне зволікання в укладенні нового договору оренди землі матиме лише декларативний характер та не призведе до відновлення порушеного права

Детальніше з текстом постанови СП КГС ВС від 23.11.2023 у справі № 906/1314/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115746281>.

4.8. Відсутність належного обґрунтування, що свідчило б про наявність умов, за яких певне сподівання набуває ознак легітимного очікування, як підстава для відмови в позові у зв'язку з недоведеністю позивачем обставин порушення його законного інтересу / легітимних очікувань

У цій справі позивач довів наявність у себе законного інтересу у спірних правовідносинах (погодження компетентними органами отримання ним спеціального дозволу на користування надрами), проте не довів обставин порушення цього інтересу внаслідок розпорядження органом місцевого самоврядування спірною земельною ділянкою.

Так, легітимні очікування не можна ототожнювати із сподіваннями, що виникають на підставі особистого сприйняття або помилкової оцінки певних обставин чи норм права. Обов'язковою умовою, за наявності якої певне сподівання (вимога) особи набуває ознак легітимного очікування, є те, що таке очікування (вимога) має належне правове підґрунтя, тобто наявне достатнє джерело для відповідного очікування (вимоги). Якщо наявності такого правового підґрунтя позивачем у спірних правовідносинах не зазначено і належним чином

не обґрунтовано, то підстав стверджувати про порушення його легітимних очікувань немає.

Тож оскільки відсутність порушеного права (інтересу) у позивача зумовлює прийняття рішення про відмову в задоволенні позову незалежно від інших встановлених судом обставин, правильним у цьому разі є рішення про відмову в задоволенні позовних вимог з підстав недоведеності позивачем обставин порушення його законного інтересу

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.08.2023 у справі № 906/436/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113203837>.

4.9. Особливості розгляду спорів про приватизацію об'єктів державної власності шляхом їх викупу орендарем. Обставини, встановлення яких є необхідним відповідно до норм законодавства, що регулюють ці правовідносини

Розглядаючи справу про включення об'єкта державної власності до переліку об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації, та затвердження цього переліку, суди з урахуванням предмета та підстав позову мають надати відповіді на такі запитання:

1. Чи наявні правові підстави для включення спірних приміщень до переліку об'єктів малої приватизації?
2. Якщо так, то чи підлягають приватизації спірні приміщення шляхом викупу?
3. Якщо так, то чи належить зазначене право позивачу?

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.10.2023 у справі № 910/8623/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114187051>.

4.10. Набуття права комунальної власності в процесі трансформації державної власності та розмежування загальнодержавної і комунальної власності

Відповідно до приписів статті 34 Закону УРСР «Про власність» майно органів державної безпеки могло перебувати виключно в загальнодержавній власності, яка після прийняття Конституції України від 28.06.1996 та формування на її основі відповідних законів, що регламентують право власності, трансформувалась у державну власність, а отже таке майно не могло бути набуто в комунальну власність всупереч приписам законодавства

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.03.2023 у справі № 910/20600/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109807568>.

4.11. Розмежування випадків обов'язкової передачі районною чи обласною радою об'єктів спільної власності територіальних громад на користь конкретної територіальної громади району чи області

За своїм змістом приписи абзаців третього та четвертого пункту 10 розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» мають імперативний характер, позаяк у співвідношенні із частиною восьмою статті 60 цього Закону встановлюють два випадки обов'язкової передачі районною чи обласною радою об'єктів спільної власності територіальних громад на користь конкретної територіальної громади району чи області незалежно від наявності згоди інших територіальних громад району чи області на передачу зазначених об'єктів.

У першому випадку (абзац третій пункту 10 розділу V Закону) передачі до комунальної власності відповідних територіальних громад підлягає майно (що є спільною власністю територіальних громад сіл, селищ, міст), яке знаходиться на території цих громад та задовольняє виключно їх потреби. Тобто у цьому випадку районна рада, приймаючи рішення про передачу об'єкта спільної власності району, повинна керуватися наявністю двох обов'язкових критеріїв: 1) об'єкт спільної власності територіальних громад знаходиться на території територіальної громади (сільської, селищної, міської, об'єднаної); 2) відповідний об'єкт задовольняє колективні потреби виключно тієї територіальної громади, на території якої він знаходиться.

У другому випадку (абзац четвертий пункту 10 розділу V Закону) на виконання зобов'язання, покладеного законом на правонаступника районної ради, ліквідованого Верховною Радою України району, об'єкти спільної власності району передаються за такими двома обов'язковими критеріями: 1) об'єкти спільної власності територіальних громад знаходяться на території громади (сільської, селищної, міської, об'єднаної); 2) відповідно до розмежування між бюджетами видатків, встановлених БК України.

Отже, вирішуючи спір щодо законності рішення про передачу відповідного майна, слід з'ясувати, за яким саме з двох випадків приймалося спірне рішення, і залежно від встановленого визначити, чи відповідає спірне рішення вимогам пункту 10 розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також пункту 39 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» БК України

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.06.2023 у справі № 917/183/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111644781>.

4.12. Щодо права власності співвласників багатоквартирного житлового будинку на контейнерний майданчик, який побудований біля цього будинку та необхідний для задоволення побутових потреб його співвласників

Системний аналіз норм статті 1 Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку», статті 382 ЦК України, статей 13, 21, 23, 25 Закону України «Про благоустрій населених пунктів» свідчить про те, що контейнерні майданчики для збору побутових відходів, розташовані на прибудинкових територіях багатоквартирних будинків, належать до елементів благоустрою (споруд), утримання яких проводиться балансоутримувачами або організаціями, визначеними ними на договірних засадах, та є спільним майном багатоквартирного будинку, яке належить усім власникам квартир та нежитлових приміщень у багатоквартирному будинку як співвласникам на праві спільної сумісної власності спільного майна багатоквартирного будинку

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.10.2023 у справі № 908/1866/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114187052>.

5. Справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів

5.1. Тлумачення змісту правочину як способу захисту порушеного права

Тлумаченню підлягає зміст договору / його частина у способи, встановлені статтею 213 ЦК України, тобто тлумаченням правочину є встановлення його змісту відповідно до волевиявлення сторін при його укладенні, усунення неясностей та суперечностей у трактуванні його положень.

За відсутності порушеного права, яке потребує захисту в обраній позивачем спосіб захисту (про тлумачення змісту правочину), у позові належить відмовити, не вдаючись до тлумачення змісту правочину, який тривалий час виконувався його сторонами.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.02.2023 у справі № 910/9525/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108790039>.

5.2. Визнання правочину недійсним та застосування правових наслідків недійсності правочину як способу захисту порушеного права в разі подання позову в інтересах держави

Поняття «інтереси держави» відрізняється від поняття «інтереси інших сторін господарського процесу». В основу першого завжди покладена потреба у здійсненні загальнодержавних дій, програм, спрямованих на захист закону, прав та інтересів усіх суб'єктів господарювання тощо. «Інтереси держави» – оціночне поняття, у кожному конкретному випадку прокурор самостійно визначає з посиланням на законодавство, у чому саме відбулося чи може відбутися порушення матеріальних чи інших інтересів держави.

Тобто, подаючи позов в інтересах держави, не можна говорити лише про матеріальне благо держави, адже відновлення законності є не менш вагомим

чинником у демократичному суспільстві, основним покликанням якого є насамперед недопущення порушення закону в майбутньому.

Державний інтерес, зокрема, але не виключно, може бути спрямований на задоволення суспільної потреби у відновленні законності, принципів максимальної ефективності, прозорості, запобігання проявам корупції у цій сфері, на розвиток добросовісної конкуренції тощо.

Тож висновки про недоведеність порушення державних інтересів за відсутності матеріального виразу є передчасними.

При цьому вирішення питання про застосування правових наслідків недійсності правочину може бути самостійним предметом розгляду в господарському суді, адже заявлення такої вимоги є також належним способом захисту.

Водночас, щоб стверджувати, що спосіб захисту є неефективним, зокрема з підстав виконання договору сторонами та закінчення строку дії такого, господарським судам необхідно достеменно перевірити, чи реально виконаний такий договір та чим це підтверджується

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.01.2023 у справі № 905/1870/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108515709>.

5.3. Визнання виконаного / частково виконаного договору недійсним як спосіб захисту цивільних прав

Позовна вимога про визнання недійсним договору є належним способом захисту, який передбачено законом.

Разом із тим позовна вимога про визнання виконаного / частково виконаного правочину недійсним може бути ефективним способом захисту цивільних прав лише в разі, якщо вона поєднується з позовною вимогою про застосування наслідків недійсності правочину, зокрема, про стягнення коштів на користь позивача, витребування майна з володіння відповідача.

Окреме заявлення позовної вимоги про визнання виконаного / частково виконаного договору недійсним без вимоги про застосування наслідків його недійсності не є ефективним способом захисту, бо не призводить до поновлення майнових прав позивача.

Водночас у випадку звернення прокурора в інтересах держави з позовом про визнання недійсним виконаного / частково виконаного договору про закупівлю без заявлення вимоги про застосування наслідків недійсності правочину виключається як необхідність дослідження господарськими судами наслідків визнання договору недійсним для держави як позивача, так і необхідність з'ясування того, яким чином будуть відновлені права позивача, зокрема обставин можливості проведення реституції, можливості проведення повторної закупівлі товару (робіт, послуг) у разі повернення відповідачем коштів, обов'язку відшкодування іншій стороні правочину вартості товару (робіт, послуг) чи збитків, оскільки обрання позивачем

неефективного способу захисту своїх прав є самостійною підставою для відмови в позові

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 26.05.2023 у справі № 905/77/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111384659>.

5.4. Про належні та ефективні способи захисту у спорі учасників ринку електричної енергії щодо перерахунку небалансів

У спорі учасників ринку електричної енергії щодо перерахунку небалансів електричної енергії такими, що відповідають змісту порушеного права сторони відповідальної за небаланс способами захисту порушених прав та інтересів є: визнання відсутності в особи, відповідальної за небаланс, обов'язку з оплати спірних обсягів небалансів або визнання відсутності в оператора системи передачі права вимагати такої оплати від особи, відповідальної за небаланс; зобов'язання оператора системи передачі вчинити дії з «анулювання» власних попередніх односторонніх дій, які протиправно створюють фактичні (неправові, адже дії оператора системи передачі як носія секундарного права є протиправними) наслідки у вигляді безпідставних майнових втрат

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 17.11.2023 у справі № 910/12832/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115330331>.

5.5. Щодо позовної вимоги про визнання недійсними актів приймання виконаних будівельних робіт, яка не може бути самостійним предметом позову і, відповідно, способом захисту

Предметом позову не можуть бути обставини, які виступають доказами у справі, зокрема визнання недійсними актів приймання виконаних будівельних робіт (форма № КБ-2в), оскільки такі акти за своєю правовою природою є документами первинного обліку, вони засвідчують конкретні факти, які здатні спричинити наслідки правового характеру у виді виникнення (реалізації), зміни або припинення певних прав та / або обов'язків, а саме складаються для визначення вартості виконаних обсягів будівельних робіт і проведення розрахунків за них. Ці акти не підпадають під визначення правочину в розумінні статті 202 ЦК України, як і не містять ознак правового акта індивідуальної дії або нормативного акта.

Отже, акти приймання виконаних будівельних робіт є лише доказами на підтвердження певних обставин, зокрема виконання підрядником (субпідрядником) відповідних підрядних робіт / наданих послуг за договором, та підстав для їх оплати замовником (генеральним підрядником).

Позовна вимога про визнання недійсними актів приймання виконаних будівельних робіт за певний період, заявлена особою, яка відмовилася від підписання таких актів, не може бути самостійним предметом позову і, відповідно, способом захисту, оскільки наведене підлягає встановленню лише при існуванні та розгляді спору, який виник між особами, про право цивільне, зокрема про

стягнення заборгованості за виконані роботи тощо

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.09.2023 у справі № 918/642/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113626569>.

5.6. **Порушення покупцем свого зобов'язання з попередньої оплати товару за договором купівлі-продажу як підстава захисту прав продавця у спосіб, що полягає у стягненні з покупця відповідних сум заборгованості та нарахувань на них**

Оплата за товар є попередньою, якщо відповідно до договору вона має бути здійснена до моменту виконання продавцем свого обов'язку з передачі товару саме у власність, тобто до моменту переходу права власності на товар від продавця до покупця. Це впливає з визначення договору купівлі-продажу, наведеного в частині першій статті 655 ЦК України, яка встановлює обов'язок продавця передати товар саме у власність покупця.

Водночас, якщо сторона втратила інтерес до виконання договору, зокрема до придбання товару, або не вносить попередню оплату через порушення своїх обов'язків продавцем, то така сторона може скористатися правом розірвання договору. Без здійснення відповідних дій її обов'язки з внесення попередньої оплати, передбачені договором, не є припиненими або виконаними, і, відповідно, інша сторона може звернутися до суду для стягнення відповідних сум заборгованості за договором в примусовому порядку.

Системне тлумачення статті 538, частини другої статті 625, частини першої статті 655, статті 692, частини першої статті 697 ЦК України дозволяє дійти висновку про те, що в разі прострочення оплати товару продавець має право вимагати від покупця оплати товару, сплати процентів за користування чужими грошовими коштами та інфляційних втрат, навіть якщо товар ще не був переданий продавцем у власність покупця. При цьому суд повинен враховувати заперечення іншої сторони (покупця) щодо невиконання продавцем своїх інших зустрічних зобов'язань, передбачених договором (невиставлення рахунку-фактури, неповідомлення інформації про готовність товару до відправки, передбаченої договором, недопуск представників покупця для огляду та перевірки товару тощо). Покупець, заперечуючи проти вимоги продавця про стягнення попередньої оплати, також може доводити очікувану неможливість виконання продавцем свого зобов'язання з передачі товару в натурі (знищення, втрату товару) або істотну затримку у виконанні продавцем своїх обов'язків з передачі товару (очікуване істотне порушення)

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18.08.2023 у справі № 927/211/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112967141>.

5.7. **Застосування позовної давності до вимог про стягнення грошових коштів, передбачених статтею 625 ЦК України**

Вимоги про стягнення грошових коштів, передбачених статтею 625 ЦК України, не є додатковими вимогами в розумінні статті 266 ЦК України, а тому закінчення перебігу позовної давності за основною вимогою в будь-якому випадку не впливає на обчислення позовної давності за вимогою про стягнення 3 % річних та інфляційних витрат. Стягнення 3 % річних та інфляційних витрат можливе до моменту фактичного виконання зобов'язання і обмежується останніми 3 роками, які передували подачі позову

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.02.2023 у справі № 911/3025/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109175813>.

5.8. Підстави виникнення переддоговірного спору

У розумінні статті 187 ГК України, статті 649 ЦК України переддоговірний спір може полягати в розбіжностях між сторонами щодо змісту (спір про врегулювання розбіжностей) або виникати в разі відмови чи ухилення від його укладення (спір про спонукання укласти договір).

У справах щодо укладення договорів необхідним є з'ясування їхньої правової природи та чітке встановлення приписів закону, який регламентує укладення такого правочину, підстави виникнення вказаного спору, у зв'язку з чим такий спір виник, зокрема, який саме та чому учасник спору ухилився від укладання договору, чи є укладення такого договору обов'язковим і, відповідно, чи є підстави в розумінні статті 187 ГК України та статті 649 ЦК України для передання даного спору на вирішення суду

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.04.2023 у справі № 909/952/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110427781>.

5.9. Щодо можливості збільшення ціни робіт (послуг) за державним оборонним замовленням унаслідок відповідної зміни розміру фактичних витрат виконавця з урахуванням положень укладеного сторонами контракту

З огляду на приписи частини другої статті 632 ЦК України, які мають імперативний характер, зміна узгодженого сторонами в договорі твердого кошторису може відбуватися у випадках, передбачених договором або законом.

Вказівка у державному контракті на виконання робіт на те, що перегляд ціни контракту є правом замовника, а не його обов'язком, не означає відмови виконавця від права на відшкодування фактичних витрат у зв'язку з виконанням договору (виконанням робіт, наданням послуг) та не позбавляє його права вимагати збільшення кошторису у випадках, визначених законом, зокрема частиною п'ятою статті 844 ЦК України, для застосування якої суду слід встановити обставини, з якими законодавець пов'язує виникнення у виконавця права вимагати збільшення твердого кошторису, і обов'язок їх доведення покладається на позивача.

Відсутність встановлених судами обставин справи як щодо досягнення сторонами спору згоди про зміну вартості робіт у передбаченому договором порядку, так і щодо істотного зростання після укладення договору вартості матеріалу, устаткування, які мали бути надані підрядником, та вартості послуг, що надавалися йому іншими особами, як підстав вимагати перегляду твердого кошторису за частиною п'ятою статті 844 ЦК України, а також з'ясування ними того, що позивач, підписуючи державний контракт, достеменно знав, що орієнтовна вартість робіт (послуг) була визначена за 10 місяців до укладення цього контракту, та погодився з нею і як юридична особа, що здійснює свою господарську діяльність на власний ризик, мав розумно оцінити, зокрема, підвищення на ринку цін на продукцію, комунальних тарифів, розміру мінімальної заробітної плати, а також з урахуванням виду своєї діяльності повинен був оцінити можливість виконати зобов'язання відповідно до закладеної у контракті орієнтовної вартості робіт (послуг), передбачити повний обсяг роботи і необхідні для цього витрати, свідчить про недоведеність матеріалами справи встановлених законом чи договором підстав для сплати відповідачем на користь позивача коштів, які позивач визначив як різницю між фактичними витратами виконавця на ремонт виробів та орієнтовною вартістю, обумовленою в протоколі погодження орієнтовної ціни робіт (послуг)

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 03.11.2023 у справі № 910/13599/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115373482>.

5.10. Наслідки зазначення в проектах договорів купівлі-продажу об'єктів малої приватизації ціни продажу, нижчої від результатів оцінки вартості майна на підставі рішення міської ради про застосування знижувального коефіцієнта

Положення законодавства, як чинного на момент прийняття радою рішення про включення нежитлових приміщень до переліку об'єктів приватизації, так і після набрання чинності Законом України «Про приватизацію державного і комунального майна», передбачали визначення ціни викупу об'єкта приватизації з урахуванням встановленої його вартості за результатом оцінки.

Тож будь-який інший підхід до визначення вартості викупу об'єкта приватизації нівелює необхідність проведення оцінки майна з метою визначення її вартості під час проведення процедури приватизації. Тому застосування радою коефіцієнта 0,6 до визначення вартості об'єкта приватизації не відповідає положенням законодавства щодо формування ціни продажу об'єкта, що підлягає приватизації шляхом викупу.

Відтак, оскільки визначена позивачем у проектах договорів ціна продажу об'єкта приватизації є меншою від визначеної вартості майна на підставі його оцінки, висновки судів щодо погодження сторонами всіх істотних умов договору, зокрема ціни об'єкта продажу, як обов'язкової передумови для укладення господарського договору є помилковими

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.07.2023 у справі № 914/21/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112484303>.

5.11. Відсутність порушеного права поручителя в разі укладення кредитних договорів та договорів поруки посадовими особами кредитора із стверджуваним поручителем перевищенням меж своїх повноважень

Спірні кредитні договори встановлюють права та обов'язки лише сторін цих договорів і не встановлюють прав та обов'язків поручителя. Тому укладення цих договорів навіть за відсутності, як стверджує поручитель, постанови НБУ (кредитора), яка наділяла б посадових осіб банку повноваженнями на їх укладення, не може порушувати прав поручителя, що є самостійною підставою для відмови в заявленому ним позові в частині визнання кредитних договорів недійсними.

Права позивача як поручителя чи заставодавця могли б бути порушені укладенням саме договорів поруки або застави, а не кредитних договорів. При цьому прийняття чи неприйняття відповідної постанови НБУ не зобов'язує ані банк укладати кредитні договори, ані поручителя (заставодавця) укладати договори поруки (застави).

Водночас у цьому разі щодо договорів поруки також слід враховувати, що у випадку якщо орган або особа, яка виступала від імені юридичної особи, не мала повноважень на такі дії, це може свідчити про порушення прав та інтересів лише самої юридичної особи, а не прав та інтересів третьої особи.

Частину третю статті 92 ЦК України слід розуміти так: по-перше, питання про юридичну силу обмежень повноважень органу або особи, яка виступала від імені юридичної особи, слід вирішувати залежно від обізнаності третьої особи про це саме на час укладення договору (або вчинення інших юридично значущих дій); по-друге, посилатися на таке обмеження повноважень може лише юридична особа, а не третя особа, оскільки дії органу або відповідної особи за межами їх повноважень можуть порушити права лише юридичної особи. При цьому відсутність повноважень органу або особи, яка виступає від імені юридичної особи, є різновидом (граничним випадком) обмеження повноважень.

Тож стверджуване поручителем перевищення посадовими особами НБУ меж своїх повноважень, зокрема, під час укладення спірних договорів поруки могло порушити лише права НБУ, а не поручителя, що є самостійною підставою для відмови в позові поручителя в частині визнання недійсними цих договорів

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 07.04.2023 у справі № 910/5172/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111443260>.

5.12. Умови, за яких у лізингодавця виникає зобов'язання з повернення лізингодержувачу авансового платежу, перерахованого продавцю для оплати об'єкта лізингу до того, як лізингодержувач реалізував своє право на розірвання договору лізингу

У правовідносинах, що виникають з договору непрямого лізингу, лізингоодержувач має право вимагати від продавця виконання його зобов'язань за договором купівлі-продажу, навіть якщо безпосередньо не є стороною такого договору.

Наявність у лізингоодержувача права звернутися з вимогою до продавця про повернення авансового платежу прямо передбачена договором лізингу, укладеним сторонами цієї справи.

Якщо лізингодавець не отримав об'єкт лізингу від продавця, якому вже перерахував кошти, отримані від лізингоодержувача, то відповідно до частини першої статті 17 Закону України від 04.02.2021 № 1201-IX «Про фінансовий лізинг» він повинен повернути лізингоодержувачу всі сплачені за договором гроші протягом трьох робочих днів після того, як продавець поверне їх йому. Тобто виникнення у лізингодавця зобов'язання перед лізингоодержувачем обумовлено (пов'язано) фактом повернення йому коштів продавцем, якого обрав лізингоодержувач. Права лізингоодержувача в цьому разі не порушуються, оскільки він має можливість звернутися з позовом до продавця, який прострочив поставку товару.

У розумінні статей 530, 612 ЦК України у системному взаємозв'язку з нормами частини першої статті 17 Закону України «Про фінансовий лізинг» лізингодавець вважається таким, що прострочив виконання зобов'язання з повернення авансового платежу перед лізингоодержувачем (і це обумовлює право останнього вимагати від нього повернення такого платежу), якщо він отримав кошти від продавця, повідомленого про односторонню відмову від договору фінансового лізингу, але не виконав свого обов'язку і не повернув їх у триденний строк лізингоодержувачу. У цьому разі лізингоодержувач має право вимагати повернення авансового платежу від лізингодавця. Таке право також виникає у лізингоодержувача, якщо прострочення передачі об'єкта фінансового лізингу є наслідком порушення лізингодавцем своїх обов'язків за договором

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.11.2023 у справі № 910/12284/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115126669>.

5.13. Щодо невиконання орендарем, звільненим від сплати орендних платежів на час воєнного стану, додаткової умови договору оренди про внесення наперед орендних платежів не менш ніж за шість місяців

Термін «плата», вживаний у пункті 54 Порядку передачі в оренду держаного та комунального майна, затвердженого постановою КМУ від 03.06.2020 № 483 (далі – Порядок № 483), слід трактувати (вживати, розуміти) саме як обов'язок внесення орендарем наперед фіксованого платежу, який орендар сплачує орендодавцю незалежно від наслідків своєї господарської діяльності, - орендної плати, оскільки ні зазначений пункт, ні Порядок № 483 в цілому не містять будь-яких інших плат, які сплачуються щомісяця.

Отже, якщо в договорі оренди встановлено додаткову умову щодо сплати

орендних платежів не менше ніж за шість місяців наперед, а орендар звільнений від сплати орендних платежів на час воєнного стану, то, відповідно, на час воєнного стану його звільнено і від виконання цієї умови договору оренди. Тому несплата орендарем оренди не менше ніж за шість місяців наперед згідно із зазначеною додатковою умовою договору оренди не може бути підставою для припинення цього договору

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.07.2023 у справі № 910/8348/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112286887>.

5.14. Установлення терміну виконання боржником обов'язку за договором шляхом посилання на майбутню подію

За змістом частини першої статті 530 ЦК України у взаємозв'язку з частиною другою статті 251, частиною другою статті 252 цього Кодексу у разі визначення терміну виконання зобов'язання з вказівкою на майбутню подію нею може бути визнана лише та подія, неминучість якої є безумовна. Якщо юридичні наслідки мають певний ступінь вірогідності настання, то має місце не існування часової категорії у вигляді терміну, а умова

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.04.2023 у справі № 916/1349/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110080537>.

5.15. Щодо порядку та строків виставлення платіжних документів на оплату отриманої електричної енергії на підставі договору про участь у балансуючому ринку та проведення розрахунків за ними

Платіжні документи на оплату виставляються автоматично у строки, визначені Правилами ринку, затвердженими постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) від 14.03.2018 № 307, так само і оплаті вони підлягають у строки, що передбачені цими Правилами. Рахунки, які виставляються щодавно, мають бути виставлені згідно з вимогами Правил ринку раніше дати виставлення платіжного документа за місяць.

При цьому в розумінні Правил ринку, з урахуванням змісту договору про участь у балансуючому ринку, направлення (надсилання, виставлення) рахунків на оплату учасникам ринку здійснюється адміністратором розрахунків через систему управління ринком. Іншого порядку та способу направлення рахунків ані Правилами ринку, ані умовами договору не передбачено, а тому належним є їх направлення (формування) адміністратором розрахунків у системі управління ринком. Отже, відповідач, який є одночасно адміністратором розрахунків та оператором системи передачі, перебуває в цілком різних самостійних статусах учасника ринку електричної енергії, має можливість не лише отримувати рахунки та ознайомлюватися

з їх змістом у момент виставлення таких рахунків у системі, а й проводити розрахунки за ними

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 01.12.2023 у справі № 910/9216/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115487782>.

5.16. Стягнення з юридичної особи, яка є власником ізольованого нежитлового приміщення в будинку, боргу з оплати послуг з управління та утримання будинків, споруд і прибудинкових територій у багатоквартирному будинку

Відповідач, як власник нежитлового приміщення в багатоквартирному будинку, є співвласником усього спільного майна багатоквартирного будинку.

Тож те, що нежитлове приміщення не належить до категорії допоміжних приміщень (не призначене для забезпечення експлуатації будинку та побутового обслуговування його мешканців), є ізольованим, а інші мешканці багатоквартирного будинку не є його співвласниками, не виключає наявність у відповідача статусу співвласника багатоквартирного будинку, що породжує виникнення відповідних прав та обов'язків стосовно утримання спільного майна.

Разом із цим послуга з управління багатоквартирним будинком є житловою, а не комунальною, співвласник не звільняється від обов'язку оплати цих послуг у разі укладання індивідуальних договорів про постачання електричної енергії, про надання послуг із централізованого опалення та постачання гарячої води

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27.03.2023 у справі № 920/1343/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109898015>.

5.17. Правомірність застосування заборони здійснення банками валютних операцій, учасниками яких є суб'єкти з місцезнаходженням у рф або в рб, до операцій із зарахування коштів, що надійшли від таких суб'єктів на поточний рахунок клієнта в Україні як платіж за договором оренди. Відсутність у цьому разі порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції

НБУ має право обмежувати валютні операції в межах території України, в тому числі забороняти зараховувати на рахунок клієнта - отримувача коштів в іноземній валюті, що надійшли від нерезидента - контрагента, в разі необхідності забезпечення національної безпеки, запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму чи фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, виконання взятих Україною зобов'язань за міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, а також випадків запровадження НБУ відповідно до Закону України «Про валюту і валютні операції» заходів захисту.

Банк з метою здійснення валютного нагляду за операцією клієнта з переказу коштів в іноземній валюті зобов'язаний виконувати нормативно-правові акти з питань здійснення операцій з валютними цінностями з юридичними особами -

нерезидентами, і клієнт не має права вимагати виконання умов договору, якщо це суперечить вимогам чинного законодавства.

Постанова НБУ № 18 є нормативно-правовим актом, який установлює особливості щодо здійснення операцій з валютними цінностями в період запровадження воєнного стану та впроваджує обмеження, які банки та їх клієнти мають дотримуватися під час проведення відповідних операцій.

Постанова НБУ № 18 забороняє банкам здійснювати будь-які валютні операції, учасником яких є юридична або фізична особа, яка має місцезнаходження

(zareestrovana / постійно проживає) у рф або у рб. Тому банк не має права здійснювати зарахування коштів, що надійшли від таких осіб на поточний рахунок клієнта в Україні як платіж за договором оренди.

Така заборона не є обмеженням прав клієнта в розумінні статті 1074 ЦК України, оскільки не стосується порядку розпоряджання грошовими коштами, що були зараховані на рахунки.

Крім того, втручання у право орендодавця мирно володіти своїм майном, що полягало у неможливості отримувати ним орендні платежі внаслідок введення заборони на отримання платежів від контрагентів-нерезидентів з місцезнаходженням в рф, відповідало вимозі законності, переслідувало загальний інтерес та було пропорційним переслідуваній правомірній меті. Застосований захід не позбавив орендодавця законних очікувань щодо його власності, а лише відстрочив можливість набуття належних йому грошових коштів (зокрема, на період дії правового режиму воєнного стану). Отже, у цьому разі не було порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10.10.2023 у справі № 910/11289/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114086538>.

5.18. Право Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, на припинення торгів

Право припинити торги існує в Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – Агентство), до моменту їх завершення (включаючи перші, повторні торги або торги, які не відбулися), а припинення торгів має наслідком зняття активу з реалізації. При цьому застосування сполучника «та» (з огляду на відсутність інших альтернатив на кшталт застосування сполучника «або», «та/або» та інших), вказує на те, що припинення торгів і зняття активу з реалізації є пов'язаними діями.

Отже, беручи до уваги те, що 1) торги проводяться не Агентством, а спеціально визначеним організатором торгів, 2) право Агентства спрямоване на припинення дії саме організатора торгів з реалізації майна, таке право може поширюватися на відносини з моменту передачі майна для реалізації до моменту завершення торгів

(перших або повторних), який визначений у пункті 10 Порядку реалізації арештованих активів на електронних торгах, затвердженого постановою КМУ від 27.09.2017 № 719

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.03.2023 у справі № 910/4490/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109747330>.

5.19. Мета неустойки полягає в стимулюванні боржника та не покликана на отримання кредитором невинуватених прибутків унаслідок стягнення штрафних санкцій

Вирішуючи питання стосовно зменшення неустойки (відхилення відповідного клопотання про зменшення), суди мають враховувати, серед іншого, її мету, яка полягає у стимулюванні боржника до виконання основного зобов'язання та не покликана на отримання кредитором внаслідок стягнення штрафних санкцій невинуватених додаткових прибутків.

У розгляді клопотання про зменшення штрафних санкцій у спорі про їх стягнення внаслідок прострочення виконання зобов'язання порушенням статей 86, 210, пункту 5 частини четвертої статті 238 ГПК України є залишення судами без дослідження та оцінки незаперечуваних позивачем доводів відповідача про прийняття ним рішень та здійснення за власний кошт дій, які вберегли майно позивача від можливого знищення. Зокрема, доводів щодо обстрілів майданчиків та ремонтних приміщень, де проводилися ремонтні роботи, самостійного з ініціативи відповідача та за його власний кошт відбуксирування машин, які ремонтувалися, до іншого міста, закінчення там ремонтних робіт, а також про відсутність у матеріалах справи будь-яких відомостей, з аналізу яких можна дійти висновку, що позивачу завдані збитки

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.10.2023 у справі № 913/162/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114291851>.

5.20. Зменшення заявленого до стягнення розміру неустойки з підстав початку рф воєнних дій

За відсутності сертифіката Торгово-промислової палати України, який би підтверджував, що початок військових дій рф унеможливив виконання постачальником його зобов'язань з поставки товару в устанавлений договором термін, та з огляду на неповідомлення ним у відповідний термін покупця про форс-мажорні обставини нарахування неустойки за порушення строків поставки товару є обґрунтованим.

Водночас, оцінивши в сукупності обставини справи та надані докази, приймаючи до уваги початок військових дій рф, наказ уповноваженого державного органу, яким певну територію України у визначений період віднесено до територій можливих бойових дій, лист про затримку виконання замовлень щодо поставки

товару, замовленого постачальником для покупця, а також зважаючи на відсутність в іншої сторони будь-якої шкоди або прямих збитків внаслідок неналежного виконання постачальником своїх зобов'язань за договором, господарський суд може зменшити розмір пені

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.09.2023 у справі № 924/75/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113526878>.

5.21. Нарахування і стягнення пені, 3 % річних та інфляційних втрат за несвоєчасну оплату балансуєчої електричної енергії

Наявність особливого алгоритму розподілу коштів на спеціальних рахунках, впровадженого у зв'язку з особливістю здійснення розрахунків на ринку електричної енергії, не виключає застосування до споживача загальних норм статті 625 ЦК України.

З огляду на умови договору про участь у балансуєчому ринку і положення статті 625 ЦК України наявні підстави для нарахування та стягнення пені, 3 % річних та інфляційних втрат за несвоєчасну оплату балансуєчої електричної енергії

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 03.02.2023 у справі № 910/9374/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046069>.

5.22. Зменшення судом розміру штрафу, передбаченого статтею 116 Статуту залізниць, на підставі статті 551 ЦК України та статті 233 ГК України

Відсутність у Статуті залізниць норми про можливість зменшення неустойки за клопотанням боржника не може обмежувати право останнього на звернення до суду з клопотанням на підставі частини третьої статті 551 ЦК України та частини першої статті 233 ГК України. Суд має розглянути таке клопотання з урахуванням наведених заявником доводів і конкретних обставин справи

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27.03.2023 у справі № 904/934/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109897995>.

5.23. Відмова у стягненні пені за несвоєчасну сплату процентів за користування кредитом з огляду на мораторій, установлений статтею 2 Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції»

Відповідно до частини першої статті 2 Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції» забороняється нарахування пені на основну суму заборгованості із зобов'язань за кредитними договорами. До зобов'язання за кредитним договором, зокрема, належать і зобов'язання зі сплати процентів, що прямо впливає з положень частини першої статті 1048, частини першої статті 1054 та статті 1056-1 ЦК України.

Ураховуючи, що проценти за користування кредитом є зобов'язанням за кредитним договором і складовим елементом плати за наданий кредит, що разом із тілом кредиту становлять загальну суму боргу і охоплюються поняттям «основна сума заборгованості із зобов'язань за кредитом», визначеним частиною першою статті 2 Закону України «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції», підстав для нарахування пені на прострочену заборгованість зі сплати процентів за користування кредитом немає

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 17.02.2023 у справі № 910/23042/16 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109209968>.

5.24. Необхідність надання належної правової оцінки відповідності обставин, якими обґрунтовано позов, критеріям, визначеним частиною другою статті 652 ЦК України, для розірвання договору у зв'язку з істотною зміною обставин за рішенням суду

Аналіз норм статті 652 ЦК України вказує на те, що закон пов'язує можливість внесення змін до договору та/або розірвання договору безпосередньо не з наявністю істотної зміни обставин, а з наявністю одночасно чотирьох умов, визначених частиною другою статті 652 ЦК України, при істотній зміні обставин

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.05.2023 у справі № 914/865/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111249311>.

5.25. Про правомірність надання господарським судом самостійної оцінки доказам, діям / бездіяльності продавця щодо порушення податкового законодавства за відсутності матеріалів податкової перевірки (акта або рішення) контролюючого органу

У контексті доказування такої складової цивільного правопорушення, як протиправна поведінка заподіювача збитків, відсутність матеріалів податкової перевірки (акта або рішення) відповідного контролюючого органу не може звільняти продавця від відповідальності за завдані покупцю майнові збитки, а господарський суд у такому випадку має як самостійно оцінити надані докази, зокрема ті, що стосуються реєстрації податкових накладних, так і самостійно здійснити оцінку дій чи бездіяльності продавця, зокрема й щодо порушення ним податкового законодавства.

Обставини (факти), що стосуються реєстрації податкових накладних, можуть підтверджуватися не тільки матеріалами відповідної перевірки контролюючим органом, а й, зокрема, податковими накладними, розрахунками коригування тощо; господарський суд має повноваження самостійно надавати оцінку правомірності чи неправомірності дій чи бездіяльності відповідача, зокрема стосовно відповідності його дій чи бездіяльності при виконанні зобов'язання податковому законодавству України, якщо це необхідно для вирішення спору

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 01.12.2023 у справі № 926/3347/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115542608>.

6. Справи в інших спорах, що виникають із господарських правовідносин

6.1. Визначення боржника у правовідносинах щодо відшкодування АТ «Українська залізниця» витрат, здійснених унаслідок пільгового перевезення пасажирів відповідно до введених законами України державних соціальних гарантій

Покладання обов'язків з відшкодування спірних витрат на пільгові перевезення пасажирів на органи місцевого самоврядування є помилковим, оскільки боржником у цих правовідносинах є держава, яка здійснює свої цивільні права через відповідні органи.

Належним представником держави буде орган, визначений законом про державний бюджет на поточний рік головним розпорядником бюджетних коштів у спірних відносинах. Якщо держава не визначила законом такого головного розпорядника бюджетних коштів, то саме КМУ слід вважати органом, в особі якого держава є відповідачем, адже відповідно до пункту 6 статті 116 Конституції України саме КМУ розробляє проект закону про державний бюджет і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України.

Позаяк саме держава як замовник послуг є боржником у цих правовідносинах, не вбачається підстав для відступу від висновку про те, що згідно з частиною шостою статті 9 Закону України «Про залізничний транспорт» збитки залізничного транспорту загального користування відшкодовуються за рахунок державного або місцевих бюджетів – залежно від того, яким органом прийнято рішення щодо запровадження відповідних пільг. Тому пільги, введені законами України, мали бути компенсовані з державного бюджету, оскільки їх було введено органом державної влади

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 09.06.2023 у справі № 916/3938/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111484356>

6.2. Визначення боржника у правовідносинах щодо відшкодування АТ «Укртелеком» витрат, понесених унаслідок надання послуг зв'язку пільговим категоріям населення відповідно до введених законами України державних соціальних гарантій

Пільги, введені законами України, мають компенсуватися з державного бюджету з огляду на їх введення органом державної влади, і саме держава як замовник послуг, є боржником у цих правовідносинах.

Стороною зобов'язання з компенсації витрат за надані послуги зв'язку пільговим категоріям громадян є держава, а тому селищна рада не може бути боржником за таким зобов'язанням

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.08.2023 у справі № 922/1418/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112801121>

6.3. Визначення осіб, на яких покладено публічний обов'язок відшкодувати за рахунок бюджетних коштів вартість медичних послуг, що були фактично надані суб'єктом господарювання приватної форми власності за направленнями комунального закладу охорони здоров'я поза межами процедур закупівлі

На підставі норм частин третьої, четвертої статті 11 ЦК України, законів України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» та безпосередньо на підставі державних цільових обласної та районних програм надання медичної допомоги хворим, затверджених відповідними органами місцевого самоврядування, може виникати публічний обов'язок комунальних закладів охорони здоров'я відшкодувати за рахунок бюджетних коштів вартість медичних послуг, які були фактично надані суб'єктом господарювання приватної форми власності за направленнями іншого комунального закладу охорони здоров'я, але поза межами процедур закупівлі, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», тобто незважаючи на те, що договори про закупівлю таких послуг у спірний тривалий період із цим суб'єктом не уклалися, а чинним законодавством не передбачено обов'язку комунальних закладів як розпорядників бюджетних коштів укладати зазначені договори.

Покладання відповідного обов'язку на МОЗ України за умови, що бюджетні кошти за рахунок субвенцій обласного бюджету щорічно виділялися саме на користь місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад у рамках виконання цільових державних регіональних (обласних і районних) програм та поверталися до обласного бюджету наприкінці бюджетного року як невикористані комунальними закладами охорони здоров'я (розпорядниками нижчого рівня), не є ефективним способом захисту прав надавача медичних послуг і не матиме наслідком поновлення його прав, позаяк належним відповідачем у таких справах є відповідний комунальний заклад охорони здоров'я, який направляв пацієнтів на лікування до суб'єкта господарювання приватної форми власності

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 03.11.2023 у справі № 925/872/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114837044>

6.4. Підстави списання заборгованості підприємств оборонно-промислового комплексу

Системне тлумачення статті 2 Закону України «Про деякі питання заборгованості підприємств оборонно-промислового комплексу – учасників Державного концерну «Укроборонпром» та забезпечення їх стабільного розвитку» свідчить, що заборгованість підприємств оборонно-промислового комплексу (у тому числі встановлена судовими рішеннями та реструктуризована) за природний газ, електричну та теплову енергію, водопостачання та водовідведення, яка виникла станом на 01.09.2012 і не сплачена на дату набрання чинності цим Законом, а також нараховані на цю заборгованість за такий самий період пеня, штрафні та фінансові

санкції (3 % річних та індекс інфляції) за вирахуванням судових витрат є списаними з дати підписання учасниками двостороннього акта звіряння та погодження його в разі потреби органом, уповноваженим управляти таким підприємством

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 04.05.2023 у справі № 915/1097/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111460146>

6.5. Розгляд судом кредиторських вимог у разі ухилення ліквідаційної комісії від виконання цього обов'язку

Ухилення ліквідатора від розгляду кредиторських вимог та ліквідація юридичної особи за наявності незадоволених вимог кредитора є недотриманням процедури припинення такої особи, передбаченої статтями 110 та 111 ЦК України, що має наслідком порушення прав та законних інтересів кредитора, які мають бути захищені судом.

Варто розмежовувати юридичний факт ухилення від розгляду кредиторських вимог від факту відмови в їх визнанні, оскільки вони мають різні правові наслідки щодо можливості звернення кредитором до суду за захистом своїх прав

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10.05.2023 у справі № 905/229/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110997954>.

7. Процесуальні питання

7.1. Розподіл судових витрат у разі залишення судом касаційної інстанції позову без розгляду

У разі залишення касаційним судом позову без розгляду на підставі пункту 1 частини першої статті 226 ГПК України та за відсутності передбачених пунктом 4 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» застережень щодо можливості повернення судового збору заява позивача про повернення з державного бюджету України судового збору, сплаченого за розгляд справи судом першої інстанції, підлягає задоволенню.

Водночас аналіз статей 129 (розподіл судових витрат) та 130 ГПК України (розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду) дає підстави для висновку, що в разі залишення позову без розгляду суд зобов'язаний виходити з положень частини п'ятої статті 130 ГПК України, оскільки вказана норма є спеціальною стосовно загальних правил розподілу судових витрат.

З огляду на це приписами процесуального законодавства передбачено лише право відповідача заявляти вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних із розглядом справи в разі залишення позову без розгляду.

Крім того, з урахуванням змісту пункту 4 частини першої статті 7 Закону України «Про судовий збір» питання повернення судового збору вирішується судом лише за наявності поданого відповідного клопотання

Детальніше з текстом додаткової постанови ОП КГС ВС від 17.03.2023 у справі № 910/7169/18 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109743485>.

7.2. Відшкодування за рахунок позивача сплаченого відповідачем судового збору в разі відмови позивача від позову та закриття провадження у справі на підставі пункту 4 частини першої статті 231 ГПК України

У разі відмови позивача від позову і закриття провадження у справі на підставі пункту 4 частини першої статті 231 ГПК України у відповідача згідно з першим реченням частини третьої статті 130 ГПК України виникає право на відшкодування йому за рахунок позивача понесених витрат, до яких належить і судовий збір, і витрати, пов'язані з розглядом справи

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 13.04.2023 у справі № 904/1478/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110364667>.

7.3. Процесуальні наслідки несвоєчасного подання заяви (незаявлення) про відшкодування судових витрат, пов'язаних із розглядом справи, крім судового збору, та доказів на підтвердження їх розміру

Потрібно розрізняти наслідки несвоєчасного подання заяви про відшкодування судових витрат, пов'язаних з розглядом справи, та доказів на підтвердження їх розміру і загальні правила розподілу судових витрат за результатами розгляду справи. Неподання заяви чи незаявлення стороною до закінчення судових дебатів у справі про необхідність розподілу судових витрат, пов'язаних з розглядом справи, крім судового збору, є підставою для відмови в задоволенні заяви про ухвалення додаткового рішення щодо таких судових витрат. Неподання стороною доказів на підтвердження розміру витрат, пов'язаних з розглядом справи, до закінчення судових дебатів у справі або протягом п'яти днів після ухвалення рішення суду за умови, що до закінчення судових дебатів у справі сторона зробила про це відповідну заяву, має своїм процесуальним наслідком залишення такої заяви без розгляду

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.07.2023 у справі № 904/7108/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112312505>.

7.4. Порушення співмірності заходів забезпечення позову із заявленими позовними вимогами при забезпеченні позову шляхом накладення арешту одночасно на кошти й майно відповідача щодо кожного виду майна в межах повної суми позову

Накладення арешту як на кошти, так і на майно відповідача, причому окремо на те і на інше – у повній сумі спору, матиме наслідком подвійне забезпечення позовних вимог (і за рахунок коштів, і за рахунок майна), що також суперечить наведеним вимогам закону (частина четверта статті 137 ГПК України) стосовно співмірності заходів забезпечення позову із заявленими позовними вимогами.

За умови неможливості встановити достатність чи недостатність грошових коштів, що належать відповідачу і знаходяться на всіх його рахунках в усіх банківських або інших фінансово-кредитних установах, для задоволення вимог про стягнення суми спору доцільно було накладити арешт на майно відповідача саме в межах суми, яка була б достатньою для такого стягнення у випадку недостатності арештованих грошових коштів, тобто лише в межах різниці між сумами ціни позову та арештованих грошових коштів

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 03.03.2023 у справі № 905/448/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109395144>.

7.5. Недопустимість вжиття заходів забезпечення позову, що полягають у втручанні в проведення аукціону, а саме заборони вчинення дій з оплати за виграний на аукціоні лот та укладення договору купівлі-продажу за результатами його проведення

Здійснення оплати за виграний лот та укладення договору купівлі-продажу за результатами проведеного аукціону є етапами його проведення, тому забезпечення позову шляхом заборони вчинення таких дій буде втручанням в проведення аукціону, що прямо заборонено положенням частини дванадцятої статті 137 ГПК України

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.09.2023 у справі № 918/531/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113526884>.

7.6. Вжиття заходів забезпечення позову шляхом заборони гаранту вчиняти дії щодо виконання безвідкличної банківської гарантії

Обставина відсутності порушення боржником основного зобов'язання не може бути підставою для забезпечення позову шляхом заборони гаранту вчиняти дії щодо виконання банківської гарантії при вирішенні спору щодо зобов'язання кредитора (бенефіціара) відкликати вимогу до гаранта про виплату грошових коштів за банківською гарантією

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.01.2023 у справі № 910/3334/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108456008>.

7.7. Забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі виконавчого напису нотаріуса та встановлення заборони на здійснення виконавчих дій у справі за позовом про визнання таким, що не підлягає виконанню, виконавчого напису

Забезпечення позову шляхом зупинення стягнення на підставі оспорюваного виконавчого напису нотаріуса до вирішення спору по суті не призведе до обмеження прав відповідача та не завдасть йому шкоди чи збитків.

Захід забезпечення позову, який полягає в зупиненні стягнення на підставі виконавчого напису нотаріуса, не є тотожним із позовною вимогою про визнання виконавчого напису нотаріуса таким, що не підлягає виконанню, оскільки в цьому випадку до вирішення спору по суті про відповідність / невідповідність оспорюваного виконавчого напису вимогам закону лише зупиняється процедура виконання такого виконавчого напису з метою надання можливості позивачу захистити або поновити свої права в межах одного цього судового провадження без нових звернень до суду

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.05.2023 у справі № 910/8291/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111310320>.

7.8. Право на звернення до господарського суду в інтересах інших осіб

Норми статей 15, 16 ЦК України, статті 4 ГПК України передбачають право на захист особою (юридичною особою) свого, а не будь-чийого іншого права та інтересу і право на звернення до суду за захистом саме свого права та інтересу.

Право на звернення до господарського суду в інтересах інших осіб можливе, за змістом частин третьої та четвертої статті 4 ГПК України, у випадках, передбачених законом

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.02.2023 у справі № 910/20106/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109129351>.

7.9. Відсутність у суду повноважень на власний розсуд визначати відповідача у справі

Чинне процесуальне законодавство не уповноважує суд на власний розсуд визначати (вказувати) особу, яка повинна відповідати за позовною вимогою (відповідача у справі), що становить виключну прерогативу особи, яка заявляє таку вимогу

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.04.2023 у справі № 910/11625/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110175458>.

7.10. Про відповідача у спорах про відшкодування шкоди, завданої державою (іноземною державою)

У спорах про відшкодування шкоди, завданої державою/іноземною державою, відповідачем є відповідна держава як учасник цивільних правовідносин, як правило, в особі органу, якого позивач зазначає порушником своїх прав. Держава Україна, як іноземна держава, бере участь у справі у спорах про відшкодування шкоди,

завданої державою (іноземною державою), як відповідач через відповідні органи державної влади, зазвичай орган, діями якого завдано шкоду

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.11.2023 у справі № 910/5699/23 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115272587>.

7.11. Щодо оцінки судом наукових висновків та висновку експерта, поданих стороною у справі

Науковий висновок, що надійшов до суду не як відповідь на звернення судді-доповідача, а був наданий на запит однієї зі сторін та долучений нею до своїх пояснень, не може вважатися таким, що надійшов до суду в порядку, передбаченому частиною сьомою статті 303 ГПК України, навіть якщо особа, яка його підготувала, є членом НКР при ВС.

Тож суд розглядає такі подані стороною справи висновки експертів у галузі права і ураховує їх лише як письмові пояснення сторони і виключно в тій їх частині, що стосується підстав оскарження, доводів сторони.

Водночас поданий до суду стороною у справі висновок експерта, складений за результатами проведеної за її заявою судової експертизи, є доказом, наданим стороною до суду. Проте, зокрема, суд касаційної інстанції не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати чи приймати до розгляду нові докази або додатково перевіряти докази

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 03.11.2023 у справі № 918/686/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115858927>.

7.12. Обґрунтування поважності пропуску та підстави поновлення процесуальних строків, якщо заявник посилається на збройну агресію і введення воєнного стану як на причину їх пропуску

Ключовою ознакою поважності причин пропуску строку є причинно-наслідковий зв'язок між обставинами (зокрема, але не виключно, збройна агресія проти України) та неможливістю виконати конкретну процесуальну дію у строк, встановлений законом, ухвалою суду тощо. Сама собою військова агресія проти України та введення воєнного стану на всій території України не може автоматично означати зупинення всіх процесуальних строків, визначених законом, або ж про автоматичне поновлення таких строків, незалежно від того, існує реальна можливість дотриматись їх чи ні. Військова агресія, воєнний стан як обставини непереборної сили можуть бути поважною причиною пропуску процесуального строку та підставою для його поновлення лише у разі, якщо саме внаслідок пов'язаних із ними обставинами не може виконати ті чи інші процесуальні дії

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.07.2023 у справі № 910/186/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112029599>.

7.13. Щодо правомірності об'єднання та розгляду в межах однієї справи позовних вимог про відшкодування шкоди, заявлених ФГВФО до пов'язаних із банком осіб на підставі статті 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність»

Позовні вимоги до пов'язаних з банком осіб, які є посадовими особами органів управління банку, подані ФГВФО відповідно до статті 58 Закону України «Про банки і банківську діяльність» мають розглядатися разом у межах однієї справи, адже у випадку завдання шкоди банку діями його посадових осіб, внаслідок чого настала неплатоспроможність банку, які несуть солідарну відповідальність перед банком як члени органу (органів) управління, повний склад правопорушення можна встановити лише шляхом системного аналізу всієї сукупності дій чи бездіяльності посадових осіб, у тому числі шляхом дослідження проведених банківських операцій у їх сукупності та взаємозв'язку і їх впливу на фінансове становище банку в цілому. А тому операції банку та їх наслідки для його платоспроможності не можна розглядати окремо

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18.08.2023 у справі № 910/21280/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112992615>.

7.14. Щодо застосування пункту 1 частини першої статті 175 ГПК України та відкриття провадження у справі за наявності між сторонами укладеної арбітражної угоди

Наявність арбітражної угоди не може бути підставою відмови у відкритті провадження у справі згідно з пунктом 1 частини першої статті 175 ГПК України, а лише може бути підставою для залишення позову без розгляду в передбачених законом випадках, але після відкриття провадження у справі та за наявності сукупності умов, визначених у пункті 7 частини першої статті 226 ГПК України.

Відмова у відкритті провадження у справі з підстав наявності між сторонами укладеної арбітражної угоди (застереження) ґрунтується на неправильному застосуванні пункту 1 частини першої 175 ГПК України та суперечить частині першій статті 4 цього Кодексу, яка визначає, що ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16.06.2023 у справі № 926/4889/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112145601>.

7.15. Щодо помилковості ототожнення арбітражної угоди з угодою про передачу спору на вирішення іншої держави

Наявність угоди про передачу спору на вирішення суду іншої держави виключає його розгляд за правилами господарського судочинства судами України.

Натомість наявність арбітражної угоди (застереження) сама по собі не виключає можливість розгляду судом спору, що підсудний судам України у випадках, передбачених законом.

Поняття укладення арбітражної угоди та угоди про передачу спору на вирішення іншої держави не є тотожними, і їх укладення має різні правові наслідки

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16.06.2023 у справі № 926/4889/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112145601>.

7.16. Випадки, у яких залишення позову без розгляду на підставі пункту 8 частини першої статті 226 ГПК України при встановленні судом після відкриття провадження у справі порушення правил об'єднання позовних вимог є правомірним

Позовна заява підлягає залишенню судом без розгляду на підставі пункту 8 частини першої статті 226 ГПК України лише за тих виявлених судом після відкриття провадження у справі порушень правил об'єднання позовних вимог, що передбачені нормами частин четвертої та п'ятої статті 173 ГПК України (об'єднання кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, або вимоги, щодо яких законом визначена виключна підсудність різним судам).

В інших випадках порушення правил об'єднання позовних вимог, виявлених та встановлених судом у підготовчому провадженні, суддя за клопотанням учасника справи або з власної ініціативи приймає рішення про роз'єднання позовних вимог

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18.08.2023 у справі № 910/21280/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112992615>.

7.17. Залишення позову без розгляду з підстави нез'явлення позивача в судове засідання

Зміст частини четвертої статті 202 та пункту 4 частини першої статті 226 ГПК України свідчить про те, що передбачена цими нормами процесуального права така процесуальна дія суду, як залишення позову без розгляду з підстави нез'явлення позивача в судове засідання або неповідомлення про причини своєї неявки, не залежить від того, чи була визнана судом явка позивача в судове засідання обов'язковою.

При цьому в постанові ОП КГС ВС від 18.11.2022 у справі № 905/458/21 було сформовано висновок щодо застосування частини четвертої статті 202 та пункту 4 частини першої статті 226 ГПК України без встановлення заборон чи обмежень судам у кожному конкретному випадку надавати оцінку діям сторін у справі та іншим обставинам, зокрема з урахуванням введення воєнного стану в Україні, і, відповідно, визначати подальші процесуальні дії, які суди повинні вчинити для розгляду кожної конкретної справи

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 17.03.2023 у справі № 910/17906/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109673291>.

7.18. Повернення до стадії підготовчого засідання після його закриття

Суди першої інстанції за наявності певних обставин можуть прийняти рішення про повернення до стадії підготовчого провадження після його закриття для вчинення тих чи інших процесуальних дій, які можуть бути реалізовані лише на стадії підготовчого провадження.

Разом з тим такі обставини мають бути вагомими, оскільки можливість повернення до стадії підготовчого провадження з будь-яких підстав нівелює саме значення стадій господарського процесу: як підготовчого провадження, так і стадії розгляду справи по суті

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.03.2023 у справі № 921/174/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109620052>.

7.19. Повернення без розгляду апеляційної скарги з підстав неусунення в повному обсязі її недоліків

Повернення апеляційної скарги з тих підстав, що скаржником не усунуто в повному обсязі її недоліки, оскільки не надано доказів направлення копії апеляційної скарги і доданих до неї документів листом з описом вкладення відповідачам у справі, свідчить про правильне застосування положень частини другої статті 260, частини четвертої статті 174 ГПК України

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.04.2023 у справі № 910/14570/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110514952>.

7.20. Зупинення апеляційним господарським судом провадження у справі в разі витребування судом касаційної інстанції всіх матеріалів цієї справи

Оскарження в касаційному порядку постанови апеляційного господарського суду, прийнятої за наслідками перегляду ухвали господарського суду першої інстанції, якою вирішувалось питання про заміну учасника справи правонаступником (пункт 26 статті 255 ГПК України), відповідно до умов підпункту 17.10 підпункту 17 пункту 1 розділу XI «Перехідні положення» ГПК України, не передбачає надсилання до суду касаційної інстанції всіх матеріалів.

Однак у випадку витребування судом касаційної інстанції з господарського суду першої інстанції та/або господарського суду апеляційної інстанції всіх матеріалів справи, що переглядається в касаційному порядку, суд апеляційної інстанції зобов'язаний зупинити провадження до перегляду ухвали у справі в порядку касаційного провадження та направити справу до суду касаційної інстанції згідно

з підпунктом 17.12 підпункту 17 пункту 1 розділу XI «Перехідні положення» ГПК України

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.01.2023 у справі № 903/1040/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108581413>.

7.21. Перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

Правові висновки суду в іншій справі щодо застосування норм матеріального права не є фактичними даними, а отже не можуть визнаватися нововиявленими обставинами

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.01.2023 у справі № 910/2089/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108790077>.

7.22. Випадки, коли скасування судового рішення може бути визнано нововиявленою обставиною

Скасування судового рішення може бути визнане нововиявленою обставиною лише в тому випадку, коли суд обґрунтував ухвалене судове рішення скасуванням (воно було підставою для ухвалення такого судового рішення) або виходив із нього, хоча прямо й не посилався на нього на підтвердження наявності зазначених обставин, а також якщо наслідком скасування судового рішення є інше за змістом вирішення спору

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27.07.2023 у справі № 914/935/20 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112484252>.

7.23. Право прокурора як заінтересованої особи подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження у справі за його позовом в інтересах держави

У справі за позовом прокурора в інтересах держави в особі відповідного органу з огляду на положення частин першої, другої статті 334 ГПК України, частини п'ятої статті 15 Закону України «Про виконавче провадження» та враховуючи, що виконання судових рішень є складовою права на справедливий суд та однією з процесуальних гарантій доступу до суду й ефективного захисту сторони у справі, що передбачено статтями 6, 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, прокурор як заінтересована особа вправі подати заяву про заміну сторони виконавчого провадження

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.08.2023 у справі № 902/505/19 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113176025>.

7.24. Наслідки поновлення судом строку подання апеляційної скарги на судове рішення або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду в разі, якщо виконавче

провадження відкрито на підставі виконавчого документа, що містив вказівку про набрання чинності цим рішенням суду

Якщо виконавець відкрив виконавче провадження, діючи у відповідності до вимог законодавства та Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом МЮУ 02.04.2012 № 512/5 (у редакції наказу МЮУ 29.09.2016 № 2832/5, далі – Інструкція), на підставі виконавчого документа, що містив вказівку про набрання чинності рішенням суду, та за відсутності інших документальних даних, що у належному порядку спростовують таку вказівку, то у випадку поновлення судом строку подання апеляційної скарги на рішення, за яким видано виконавчий документ, або прийняття такої апеляційної скарги до розгляду виконавець зупиняє розпочате виконавче провадження. Підстави для скасування постанови про відкриття виконавчого провадження у такому разі відсутні.

У разі, коли за наслідками апеляційного перегляду апеляційний суд залишить рішення без змін, виконавче провадження поновлюється.

В іншому випадку виконавче провадження підлягає закінченню на підставі пункту 5 частини першої статті 39 Закону України «Про виконавче провадження» від 05.06.2016 № 1404-VIII (далі – Закон № 1404-VIII), а стягнуті на його виконання суми – поверненню в порядку повороту виконання судового рішення

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 18.08.2023 у справі № 924/90/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112967145>.

7.25. Можливість оскарження неправомірної бездіяльності державного виконавця протягом усього часу її перебігу

Ураховуючи, що триваюче правопорушення передбачає перебування у стані безперервного тривалого невчинення особою певних дій (бездіяльності), у зв'язку із чим неправомірна бездіяльність може бути оскаржена упродовж усього часу її перебігу, ухвала про залишення без розгляду скарги на бездіяльність державного виконавця, яка триває, з мотивів пропуску процесуального строку подання цієї скарги є такою, що постановлена з порушенням норм процесуального права

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.10.2023 у справі № 910/1432/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114319304>.

7.26. Дія заборони на відкриття виконавчого провадження та вжиття заходів примусового виконання рішень на території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)

Ураховуючи, що стягувач пред'явив до виконання наказ господарського суду до відділу примусового виконання рішень Департаменту ДВС МЮУ, якому підвідомчі рішення про стягнення суми боргу, яка становить п'ятдесят і більше мільйонів

гривень, на дії щодо відкриття виконавчого провадження не поширювалася заборона, передбачена абзацом п'ятнадцятим пункту 10-2 розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про виконавче провадження», оскільки виконавче провадження було відкрито в м. Києві, а не на території територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24.04.2023 у справі № 910/5953/17 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110514879>.

7.27. Правомірність накладення державним виконавцем арешту на кошти державного комерційного підприємства, якщо він не поширюється на передане цьому підприємству на праві оперативного управління або господарського відання державне майно

Положення статті 26 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», які стосуються виключно майна, переданого та закріпленого за органами, установами, організаціями виконання покарань, їх підприємствами, на правах оперативного управління або повного господарського відання, не містять заборони на звернення стягнення на кошти підприємств, установ виконання покарань, що є державними комерційними підприємствами, отриманими ними від здійснення своєї господарської діяльності.

Тож, якщо арешт, накладений державним виконавцем на кошти боржника – державного комерційного підприємства кримінально-виконавчої служби, не стосується майна, закріпленого за ним на праві господарського відання, підстав вважати дії державного виконавця щодо накладення цього арешту та постанову про його накладення такими, що суперечать статті 26 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», немає

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.11.2023 у справі № 915/480/21 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114994044>.

7.28. Вимоги до розпорядження голови третейського суду, які дають підстави перевірити наявність у третейського судді повноважень на вчинення процесуальних дій у третейській справі

Дата та реєстраційний індекс розпорядження є обов'язковими реквізитами розпорядження як організаційно-розпорядчого документа, наявність належного оформлення яких надає йому юридичної сили, а інакше відсутність таких обов'язкових реквізитів (незазначення їх) свідчить про відсутність у такого документа юридичної сили.

Отже, відсутність у розпорядженні голови третейського суду таких реквізитів, як дата його видачі та реєстраційний індекс (номер), ставить під обґрунтований сумнів юридичну силу такого документа та позбавляє можливості перевірити й достеменно встановити юридичний факт - момент набуття повноважень

(компетенції) третейським суддею для розгляду конкретної справи

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 20.06.2023 у справі № 873/33/23 та від 05.07.2023 у справі № 873/49/21 можна ознайомитися за посиланнями: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111801273>, <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112227415>.

7.29. Порядок вручення викликів, повідомлень та судових рішень іноземним юридичним особам, зокрема таким, які мають місцезнаходження в Польщі. Наслідки невиконання позивачем вимог ухвали суду щодо перекладу документів

У разі якщо у відносинах України з іноземною державою діють одночасно і двосторонній, і багатосторонній міжнародні договори (один чи декілька) і в жодному з них не встановлено пріоритету застосування одного з них щодо одних і тих самих питань, під час вручення документів суд може керуватися процедурою вручення, передбаченою в будь-якому із цих договорів.

Для перекладу документів, які підлягають врученню в порядку Конвенції про вручення за кордоном судових та позасудових документів у цивільних або комерційних справах від 15.11.1965, суд з урахуванням обставин справи має право обрати один із варіантів: покласти на одну із сторін обов'язок з перекладу судових документів; самостійно залучити перекладача для перекладу судових документів відповідно до вимог цієї Конвенції.

Витрати на залучення перекладача покладаються зазвичай на позивача як на зацікавлену особу щодо вирішення справи по суті. Разом з тим після ухвалення рішення у справі в разі задоволення позову вартість таких витрат стягується з відповідача в порядку ГПК України. Сторона, зокрема, не може покладатися виключно на статус міноритарного акціонера для зміни усталеного порядку несення судових витрат.

Невиконання позивачами вимог ухвали суду щодо перекладу документів унеможлиблює дотримання судом процедури вручення судових документів у визначені законодавством строки та є підставою для залишення позову без розгляду на підставі пункту 4 частини першої статті 226 ГПК України

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.05.2023 у справі № 914/86/22 можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110997915>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду за 2023 рік / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2024. – 89 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua